

RÁKÓCZI HÍRLEVÉL

Boross Vilmos :II. Rákóczi Ferenc Élete

A császárné haragja

Sepsibesenyői kuruc krónika – 2. (Rákóczi-szabadságharc)

A kuruc hadsereg fegyverzete

Cserei Mihály (1667 Csikrákos – 1756 Nagyajta)

Három állam területén állíthatnak szobrot Rákóczinak

II. Rákóczi Ferenc és a kamalduliak

Majki emléktábla

A HÍRSZERZÉS ÉS KÉMKEDÉS

A MAGYAR HADVISELÉS SZOLGÁLATÁBAN

- Elbeszélő költemény –

Eredményes évet zárt a sárospataki Rákóczi Múzeum

Si Deus pro nobis, quis contra nos ?

II. Rákóczi Ferenc Élete

3. fejezet: A császárné haragja

Első kötet

A császári palota kápolnájában lefolyt jelenet utáni héten Kollonics bíbornok Eleonóra császárné elfogadó termében ült, s a trónjára féltékeny, vakbuzgó és egészen papi befolyás alatt álló császárnénak a következőket jelentette:

— Felsőges asszonyom, kémeim meglepő dolgot közöltek velem, A Rákóczi-fattyú megbolondította a legtöbb leány és asszony fejét, öten-hatan ostromolják szerelmükkel, s nehogy az élet örömeit még nem ismerő fiatalember veszedelembé rohanjon, Rákóczi szeretetreméltó sógora, a pöffeszkedő gróf Aspermont császári tábornok, abban sántikál, hogy felséged magas rokonát és vendégét, Magdaléna hercegnőt, Rákóczinak feleségül megszerezze. Felsőg! Ezt minden körülmények közt meggátoljuk, először azért, mert lázadók ivadékaival a felséges uralkodó ház atyafiságos kötelékbe nem jöhet, másodsor azért, mert akkor Rákóczi végképen kisikamlík kezünkől, már pedig sem én, sem az egyház, nem mondhatunk le végképen Rákóczi vagyonáról. Egyáltalán nem szabad neki megnősülni, az asszonyok, leányok csábítsák el, szerelmeskedjen, örvöngjön, s midőn eltelt az asszonyok csókjaival, fogja körül felséged és a császár, buzdítsák a zárdai és papi életre. Az egyháznak, kémeimnek és a rendelkezésünkre álló gróf asszonyoknak lesz rá gondjuk, hogy megutáltassák vele a világ gyönyöreit.

Eleonóra császárné nagy figyelemmel hallgatta a bíbornok jelentését.

Rendkívül finom metszésű sápadt arca egészen elborult, míg a főpap beszélt.

Aztán az ő halk, vontatott hangján így válaszolt:

— Ezek szerint gróf Aspermont ravaszskodik a hátam mögött. Ő volt rajta, hogy Darmstadti Magdaléna

Bécsbe jöjjön. Most értem, miért akarta ezt! De ama házasságból nem lesz semmi! Istenemre mondom, hogy nem lesz! Magdaléna menjen haza, kegyelmed pedig, bíbornok úr, iparkodjék azon, hogy a fiatal Rákóczit könnyűvérű grófi asszonyaink közül mentől többen körülvegyék és megszédítsék.

— Mindenesetre megfeszített erővel dolgozom, hogy Rákóczit egy-két év alatt az egyház részére meghódítsam. Csak az az átkozott Aspermont ne volna az utamban!

— Felsőgsértést vagy hazaárulást kellene vele elkövetetni.

— Házassága alkalmával megkíséreltük bajba keverni, mint felséged tudni fogja, úgy őt, mint ifjú nejét elcsukattuk, de tisztázta magát, a külföldi uralkodók mindent megmozgattak érdekükben, s nem lehetett őket elveszíteni.

— Hagyjuk őt szabadjára. Gyóntatómtól, páter Menegatti atyától úgy értesültem, hogy gróf Aspermont Magyarországra készül a Rákóczi birtokokat rendezni, s a népeket Rákóczi részére hangolni. Aspermont grófot e hangulatcsinálás közben kellene elfogni és az izgatás bűnét rábizonyítani.

— Kitűnő eszme! Mondá Kollonics csillogó szemekkel, Kémeimnek azonnal megparancsolom, hogy Magyarországon, a Rákóczi-féle birtokok némelyikén elégedetlenséget szítsanak, hogy így alkalma nyíljon Aspermontnak mielőbbi elutazásra és beavatkozásra.

— Helyes. Én pedig azonnal magam elé hivatam Magdaléna hercegnőt s tudtára adom, hogy két-három nap múlva vissza utazik hazájába.

Kollonics fölemelkedett és mély alázattal (és nagy ravaszsgal) meghajtotta magát Eleonóra császárné előtt.

— Felsőges asszonyom, mondá kétszínű hízlegéssel, az egyház örök időkre, az idők végtelenségéig hálásan emlékezik vissza felségedre, a másvilágon pedig a mindenható Isten a legjobbak közé helyezi felségedet s az Éden minden gyönyörével elárasztja jószágáért.

Az elvakított császárnénak könnyeket csalt szemébe a bíbornok beszéde. Ott látta magát a szentek közt, az Isten trónusánál.

Kezét néma meghatottsággal a főpap ajkaihoz tartotta.

Kollonics alázatosan megcsókolta a feléje nyújtott jobbot és önelégülten távozott.

A császárné visszaült az aranyvirágokkal dúsan kivarrott bársony pamlagra és maga elé hívatta Magdaléna hercegnőt.

A hercegnő csakhamar megjelent. Most is ugyanazon fehér selyemruha volt rajta, melyben a császári kápolnában láttuk. Csak az arca volt üdőbb és vidámabb. Koromsötét szemeiből és rózsaszín orcáiról boldogság sugárzott le.

Szelíd galambként közeledett a mozdulatlanul ülő s vékony ajkaira mosolyt erőltető császárné felé.

Midőn oda ért hozzá, mint engedelmes és jó gyermeke, lehajolt és kezét csókolt a császárnénak.

— Parancsoljon, kedves rokon, rebegte a hercegnő szelíden.

— Ül ide mellém, mondá a császárné, inkább színlelt, mint igazi szeretettel, fontos közleni valóim vannak.

A hercegné leült, Eleonóra császárné gyöngéden átölelte és így szólott hozzá:

— Szemeidnek fénylő sugaraiból látom, igaz hírt hallottam.

Magdaléna hercegné lesütötte szemeit. A császárné folytatta:

— Azt mondják, a fiatal Rákóczit szereted. Igaz ez a hír?

— Kedves rokon, szólta a leány, szemeit még mindig lesütve és igen nagy őszinteséggel, a hír való, Rákóczi Ferencet nagyon szeretem.

A császárné ajkain gúnyos rángás vonult végig.

Si Deus pro nobis, quis contra nos?

— Rákóczi is szeret téged? Kérdi a császárné. Magdaléna felemelte lesütött szemeit és kérdőleg nézett a császárnéra.

— Kedves rokon még nem tudja?

— Nem tudom, kedvesem.

— Nekem gróf Aspermont úr azt mondotta, hogy ma jelentkezni fog felségednél és bejelenti eljegyzésemet.

— Eljegyzésedet? Álmélkodott a császárné.

— Igen, eljegyzésemet, melyet a közel napokban megtartanánk.

— Unokabátyád, György fejedelem tudta nélkül?

— György előzőleg tudott már e házasság eszméjéről s eleve beleegyezését adta Aspermont gróf úrnak. A gróf írásban bírja unokabátyám nyilatkozatát.

— Kedves Magdaléna, szólta a császárné kimért hangon s kezét a leány karcsú derekáról elvonva, igen rossz néven veszem tőled, hogy minderről nekem nem szóltál és szerelmi kalandodról másoktól kellett értesülnöm.

— Kalandnak nevezi a császárné hű szerelmemet? Kérdi Magdaléna keserűséggel s szép szemeiben két könnyecsepp csillámlott fél.

— Nem is egyéb az, édes Magdaléna, mint futó szerelmi kaland. Rákóczi Ferenc lázadó ivadék, nagyapja vérpadon halt meg, apja csak különös kegyek útján szabadult a hóhér pallosától, édesanyja most is bujdosik a száműzött Thökölyvel, Rákóczi mostoha apjával. Nagybátyja: Zrínyi János gróf pedig Tirol egyik sziklavárában, egy torony sötét üregében rettenetes és örök fogságban ül. Ilyen családba nem vihetik az én jó Magdalénámat, ilyen családba férjem, I. Lipót császár és én, a császárné, nem keveredhetünk. Azért tehát töröld ki szemeidből ama könnyeket, szerelmed új, alig néhány napos, fojtsd el, töröld ki szívedből, mert én nem engedem, hogy Rákóczi Ferenc feleségül vegyen!

A császárné rideg nyugalommal és kíméletlenül (mondotta ki e szavakat, nem törődve azzal, hogy Magdaléna hercegnőnek milyen keserű fájdalmakat okoz. A császárné szemei előtt az egyház lebegett, melynek a Rákóczi-vagyont megszerezni kell).

Magdaléna hangosan sírni kezdett.

— Úgy, úgy, mondá a császárné, sírd ki magad és feledd el a lázadó család ivadékát!

— Nagyon, de nagyon megszerettem őt! Zokogta Magdaléna.

— Mégis szakítanod kell vele.

— Nem tudok, kedves rokon.

— Csudálatos! Pár nap alatt olyan mély gyökeret vert volna szívedben azon éretlen fiatalember iránt fellobbant szerelmed, hogy ezt akaratom fölé helyezed?

— Oh, császárné, ha színről-színre ismerné azt az ifjút, nem kívánná tőlem e szörnyű áldozatot.

— Hol és mikor ismerted meg?

— Templomból jövet láttam őt először. Aztán pár nap előtt a császári parkban találkoztam vele, hol nővérével, Aspermont grófnéval sétált.

— S Rákóczi elég vakmerő volt a parkban szerelmi vallomásokkal ostromolni? Ebből is láthatod, milyen éretlen gyermek Rákóczi.

— Rákóczi Ferenc csak nemes és fennkölt lehet, császárné, mondá a leány s szelíd hangja reszketett a felindulástól.

— Vigyázz Magdaléna, meg ne bánjad ezt a rendkívüli pártfogást!

— Megláttam és megszerettem őt, történjék bármi, az övé leszek.

A császárné indulatosan felugrott a pamlagról.

— Tehát mégis az utcán, nyílt téren okozott botrányt, — lihegő haraggal, — ott vallott neked szerelmet, s te eléggé könnyelmű voltál őt nyilvános helyen meghallgatni! Szégyelld magad!

Magdaléna hercegnő megtörölte könnyes szemeit és szintén felállott. Szelíd arcán a sértett önértet büszke ki fejezése ült, szemei fürkészőleg néztek a császárnéra.

— Kedves rokon, mondá a hercegnő remegve, aljasságokat nincs joga rólam feltételezni. Rákóczi közönyös dolgokról társalgott velem, csupán az elválásnál mondotta: „Én szeretni akarom fenségedet, legyen nőm, a válaszáért gróf Aspermont fog megjelenni.” Ennyit mondott halkán, suttogva, de lángoló tekintettel s karonfogva nővérét, hirtelen eltávozott.

— Úgy? Csak ennyit mondott? És csak azt: „akarom”! Mondá a császárné gúnyosan. Hát nem a lázadó ivadék beszélt belőle? „Akarom”? Kicsoda ő, hogy még szerelmi vallomását is „akarom”-mal kezdi? . . . Nos, én meg azt „akarom”, hogy idejében vége legyen ennek a kalandnak! Az én rokonságomba lázadók nem kerülnek. Magdaléna, a napokban visszautazol unokabátyádhoz, az én hátam mögött nem szerelmeskedel és nem ülsz eljegyzési ünnepet Rákóczival!

Magdaléna hercegnő minden erejét összeszedte, hogy a sértő szavak hallatára össze ne roskadjon.

Halottsápadtam állott a császárné előtt.

Midőn Eleonóra császárné elhallgatott, Magdaléna hideg méltósággal meghajtotta magát és kifelé indult.

Si Deus pro nobis, quis contra nos ?

A küszöbnél visszafordult és erőltetett nyugalommal ezeket mondá:

— A császárné kiutasít palotájából. Ezt nem érdemlem meg, de joga van hozzá. Ahhoz azonban sem joga, sem hatalma a felséges rokonnak, megtiltani, hogy Rákóczi Ferencet szeressem. A távolban is lángoló hévvel fogom őt szeretni.

A császárné haragos szemeit a leánya meresztette ökölbe szorított kezekkel néhány lépést közeledett felé, mintha megütni vagy eltiporni akarta volna a remegő virágot. Már ajkán volt a lesújtó, de közönséges szó: „szemtelen”! Azonban meggondolta magát, eszébe jutott, hogy nemcsak asszony és a papok pártfogója, hanem császárné is: hirtelen megállott, ökölbe szorított kezeit leeresztette s megvető szűrő pillantásokkal méregette a császárné haragjával szembeszállni merészkedő hercegnőt.

Magdaléna magára hagyta a császárnét. Szobájába iparkodott, hogy előbb titokban jól kisírja magát, azután a történekről gróf Aspermont tábornokot értesítse.

Az értesítésre azonban nem volt szükség.

Abban a percben, midőn Magdaléna hercegnő a császárnétól kijött, érkezett a császárné elfogadó terme elé gróf Aspermont, hogy bejelentse Rákóczi Ferenc házassági szándékát s az eljegyzéshez — inkább udvariasságból, mint kényszerből — Eleonóra császárné beleegyezését kikérje.

A tábornok megdöbben, midőn Magdaléna halovány arcát megpillantotta.

— Mi történt, hercegnő? Kérde gróf Aspermont a leány elé állva és őt útjában feltartóztatva.

— Kövessen, gróf, viszonzá a hercegnő egész testében remegve.

Magdaléna szobájába vezette a grófot. Zokogva omlott az egyik karosszékbe és elmondotta a rajta esett méltatlanságot.

— És most, hercegnő, mit fog cselekedni?

— Hazautazom.

— Anélkül, hogy Rákóczit viszontlátná?

— Rákóczihoz nem mehetek, ő nem jöhet hozzám, s így búcsúzás nélkül kell távoznom.

— Sógorom vigasztalhatatlan lesz, ha meghallja a történeteket.

— Nyújtson neki vigasztalást és reményt, kedves gróf. Mondja meg a nemes ifjúnak, hogy reám minden körülmény közt számíthat.

— Köszönöm, hercegnő, ez önálló és férfias nyilatkozat.

— Elhunyt szüleim engem úgy neveltek, hogy jó és balsorsban meg tudjam állani helyemet. Mintha érezték volna, hogy korán árvaságra jutok s önerőmre hamar szükség lesz.

— A hercegnő férfias jelleme és szilárd akaratereje bátorít fel, hogy valamire kérjem.

— Mi volna az, gróf úr?

— A császárné megzavarta terveimet, s mivel szívós természetét és papi környezetét jól ismerem, mindent, elkövet majd, hogy a tervezett házasságot megghiúsítsa. Ezt megelőzni óhajtván, arra kérem a hercegnőt, mielőtt útra kelne, váltson jegyet Rákóczival.

— A gróf úr lehetetlen dolgot kíván tőlem, szólta Magdaléna s nagy sötét szemeit kérdőleg függesztette a grófra.

— Minden, attól függ: szereti-e fenséged Rákóczit és akar-e felesége lenni?

— Szeretem és felesége óhajtok lenni.

— Nos, akkor nem áll utunkban semmi. Kivéve az udvari dámák pletykáját, ezzel azonban édes keveset törődünk.

— A magam részéről nem szoktam Mende-mondákra hallgatni.

— Ma este, midőn besötétedik, legyen fenséged a császári palota kertjében. Hintóm az utca felőli vaskapunál várja fenségedet.

— És? Kérde a hercegnő szorongva.

— A hintóval együtt én is várni fogom. Fenséged eljön palotánkba, Rákóczi Ferencsel megtörténik az eljegyzés és egy félóra múlva ismét a császári palota kertjében sétál.

— A gróf úr azt akarja, hogy titokban történjék az eljegyzés?

— Jelen körülmények közt igen kívánatosnak tartom. Fenséged elutazása után azonnal bejelentem a császárnak, s minthogy Rákóczi a római szent birodalom fejedelmi címét is viseli, az eljegyzés megtörténtét tudatni fogom az összes külföldi udvarokkal is.

— E csínyért Rákóczi még jobban magára haragítja a császárnét.

— Megtörtént dolgot nehezebb megváltoztatni, mint a terveket s a császárné legfőljebb boszankodhatik.

Magdaléna hercegnő szép fejét busán tenyerébe hajtotta és sokáig gondolkozott.

Gróf Aspermont nagy áldozatot kívánt tőle. Nem azért, hogy a titkos kézfogó folytán elesik a szokásos ünneplésektől, hanem azért, mert ezzel a különben is csipős nyelvű udvari körökben illetlen megjegyzéseknek, otromba gúnyolódásnak és pikáns ízű pletykának teszi ki magát.

Gondolkozott, töprenkedett, végre a következő kérdési intézte önmagához:

Si Deus pro nobis, quis contra nos?

— Az udvarhölgyek sértő pletykája árthat-e az én boldogságomnak?

A felelet az volt reá: nem!

Bensőjében százszorosan visszhangzott ez a „nem” szócska s Magdaléna hercegnő beleegyezését adta, hogy gróf Aspermont este a császári palota kertje előtt várja őt s Rákóczi Ferenc titokban jegyezze el.

Gróf Aspermont azért ment a császári palotába, hogy Eleonóra császárnétól a házasságoz beleegyezést kérjen. A történetek után azonban nem tartotta szükségesnek a császárnét felkeresni, hanem sietett vissza Rákóczihoz és megvitte neki az örömhírt, hogy Magdaléna hercegnő annyira megszerette, hogy titokban is hajlandó magát vele eljegyezni.

Rákóczi Ferenc örömét csak a császárné magatartása zavarta meg.

Nem tudta megérteni, hogy miért ellensége neki a császárné, holott soha akarata ellen nem cselekedett, sőt mindenkor kedvére járt. A császárné kedves papjainak, a neuhausi jezsuitáknak, Rákóczi Ferenc nem kevesebbet, mint húszezer forintot (mai pénzértékben kétszázezer forint) ajándékozott távozása alkalmával. Ez olyan ajándék, melyhez hasonlót uralkodókon kívül egyetlen főúri növendék sem adományozott. És a császárné mégis haragudott!

Az ifjú Rákóczi ekkor még nem tudta, hogy a jezsuitáknak nem húszezer forintra, hanem az ő összes javaira fájt a foguk, s a császárné haragja ebből származott.

Rákóczi Ferenc és Darmstadti Magdaléna izgatottan várták az estét. Közvetlen közelbe lehetnek egymáshoz, kéz kézben, szív szívében dobog majd, s nemcsak élő szóval, de komoly férfiak által szövegezett okmánnyal is megerősítik egymás iránt érző forró szeretetüket.

Ez a lelkesítő gondolat foglalkoztatta mindkettőjük elméjét.

Gróf Aspermont tanukról gondoskodott, az eljegyzési okmányt Magyarország nádoránál előre elkészíttette, s a házi kápolnában mindent úgy rendezett, hogy az eljegyzési ceremónia félóránál több időt igénybe ne vegyen.

Estig minden a legnagyobb rendben volt.

Midőn az égboltozat azúrkkék kárpitján kigyúltak a fénylő csillagok és a földre ráborult az est árnya, gróf Aspermont befogatott, hintóba ült és a császári palota kertjének utca felőli vasrácsos kapuja elé hajtatott.

A kertben félhomály derengett. A császári palota lakói nagyrészt estebédnél ültek s a kert kihalt és néma volt. A távolból csak a palota udvarán felállított őrszem egyhangú lépései hallatszottak.

Magdaléna hercegnő a kert sárga főnyes utjain sétált és várta a grófit. Földig érő fekete köpeny volt rajta, fején fekete csipkekendő, melyet kissé arcára húzott.

Szíve olyan sebesen lüktetett, hogy gyakran kezét kellett szíve fölé szorítani. Neki, a fejedelmi családból származó főhercegnőnek titokban kellett eljegyzésre menni! Ez nyugtalanította, sőt bántotta is. De Rákóczi Ferenc délceg alakja annyira bevésődött szíve rejtekébe, hogy ezt az áldozatot is meghozta a szeretett ifjúért.

A császári palota homlokzatán levő hatalmas óra esteli tízet ütött. Magdaléna nyugtalanul nézett azon irányba, honnan Aspermont grófnak jönni kellett.

S míg ő nyugtalan szívvel a kertben Aspermont gróf érkezését várta, Rákóczi Ferenc teljes ünnepi díszben az Aspermont gróf házi kápolnájában várakozott leendő jegyesére. Mellette állott a két tanú, Rákóczi nevelője: Badinyi János, és kamarása: Körössy György. Kissé távolabb, egyik padban, ott volt még Rákóczi Julianna gróf Aspermontné is, hogy első lehessen azok közt, kik Magdaléna hercegnőt Rákóczi Ferenc jegyeseként üdvözlik.

A kocsis lassan gördült a kertajtó elé. Gróf Aspermont kiugrott a kocsiból és feltárta a nehéz vasrácsos kaput.

— Hercegnő! Susogta halkán. — Jövök! Suttogta vissza Magdaléna s a következő pillanatban fejedelmi alakja a közeli jázmin bokor mellett feltűnt.

Ugyanekkor éles sikoltás verte fel az este méla csendjét.

A hercegnő sikoltott fel. A jázmin bokor mögül valakid megragadta a karját.

Gróf Aspermont pillanat alatt a megrémült hercegnő mellett termett.

A jázmin bokor mögül gróf Caraffa, magyarországi kegyetlen vérengzéseiről nevezetes magyargyűlölő tábornok lépett elő.

— Ő felsége a császár nevében foglyom a szökevény!

Menydörgé haragtól villámló szemekkel és dühös pillantásokkal félvállról méregette tábornok társát, Aspermont grófit.

— Segítség, az égre kérem Aspermont úr, segítség, e szégyen, e szörnyű szégyen! Rebekte Magdaléna hercegnő halálra ijedve és eszméletlenül Aspermont karjaiba omlott.

— Bátorság, hercegnő, bátorság! Biztatta gróf Aspermont az elalélt leányt, s midőn látta, hogy ez nem tér magához, óvatosan a pázsitra fektette, aztán vakmerő elszántsággal gróf Caraffa elé állott.

— Ő felsége parancsát ezennel kétségbe vonom! — Rivallt Caraffára a gróf. A felség ilyen hitvány parancsot ki nem adhat. Ez az ön műve tábornok, ezért önt alattomos kémnek, hitvány bérencnek tekintem és leszúrom, mint egy rossz ebet.

Gróf Aspermont kardot rántott és rátámadt a tábornokra.

Gróf Caraffát a hirtelen és nem várt támadás annyira meglepte, hogy alig tudta kardját kihúzni a hüvelyből.

Si Deus pro nobis, quis contra nos ?

Gróf Aspermont felindulásában nem törődött azzal, hogy a császár egyik leghatalmasabb embere, kebelbarátja áll előtte, ki csupa barátságából tábornok létére kémszolgálatra is vállalkozott, kímélet nélkül oldalba döfte a tábornokot, mielőtt az csak védekezhetett is volna.

Gróf Caraffa oldalához kapott, egyet tántorgott s nagyot káromkodva elterült a földön.

— Halj meg, nyomorult! Sziszegte Aspermont izgatottan s anélkül, hogy tovább egy tekintetre is méltatta volna a tábornokot, a hercegnőhöz lépett, felemelte a pázsitról, magával vitte a kocsiba és elhajtatott.

A zajra és gróf Caraffa nyögésére előfutott udvari cselédség nem látott egyebet, mint egy vágatva tova gördülő hintót és — a földön vérében fekvő tábornokot.

— Csöndesen, emberek! Suttogta a tábornok erőtlen hangon. Az őrséget nem kell értesíteni, botrány lenne, nem történt semmi... magam sértettem meg magamat... vigyetek haza ... a felség előtt egy szóval sem említsétek!

A cselédség vállalt vonogatta. Nem értették a dolgot. Vakon engedelmességek a tábornoknak, lakására vitték, az előhívott orvosok kimosták és bekötötték a sebet, mely — gróf Aspermont szerencséjére — nem volt halálos.

Hogy miért nem csinált gróf Caraffa botrányt, miért nem szólította fegyverbe a palotaőrseget és miért nem vétette üldözőbe Aspermont. grófot és Magdaléna hercegnőt, később megtudjuk.

Boross Vilmos

Sepsibesenyői kuruc krónika – 2. (Rákóczi-szabadságharc)

Csata a Losonczon

Böjte Simon rohant Laborfalva felől, és jelentette: Nemes és vitézlő uram, lovas és gyalogos németek jönnek, el vagyunk árulva.

– Semmi baj, megmutatjuk nekik, hogy mi sem alkuszunk – felelte Nemes Tamás. – Eredj a Bábolna hídjáig, és hozzá hírt mindenről.

Böjte vállára vette nehéz szerkezetű puskáját, és kiballagott a Gyepszegés útján az erdő között.

– Székely Zsigmond uram, kegyelmed menjen a lovasokkal Böjte Simon után, s a Bábolna-hídon innen álljon lesben az erdőben. Henter Mihály uram a puskás gyalogokkal 400 lépésre megettük. Csulak Márton öcsém 50 puskással benn marad a fogadóban, a kaput bezárják. Én Eresztvény irányában állok lesben. A többi a körülmény megmutatja. A fő az, hogy a németek bátran jöhessenek a fogadóig. Jankó Mihály, te mellettem maradsz, és vágod a németet, mint én – rendelkeztet Nemes.

Azon időben a mai Libacs és Süvegfü nevű helyeken nagy, nádas tó volt, hosszan lenyúlott Réty felé. Rajta az úton keresztül vámos híd állott. A tótól nyugatra rengeteg erdő volt, ott, ahol ma a Gyepszegés és a Hágó van.

A németek, mintegy ezren, fele lovas, fele gyalog puskás zsidók, rácok, nesztelenül haladtak előre a csendes éjben, és körülvették a fogadót, ahol sötét és csendesség volt.

– Van itt valaki? – kiáltott magyarul egy német.

– Mi vagyunk itt, szegény utasok – hangzott belülről.

– Nyissátok ki a kaput!

– Nem nyitjuk – felelte egy hang.

– Betörjük, és kardra hányunk titeket.

A rácok a kaput vágni kezdték. A kemény szerkezet nehezen engedett. De amint az arasz vastag deszkán a legelső nyílás megjelent, négy puskából lobbant ki az öldöklő golyó, és kiáltották: tágulj, német, ha jó kell! A jól irányzott lövések egymás után döntötték le a vitéz rácokat, akik már vagy harminc éve Magyarország lakói és a hont adó magyarnak ellenségei. Fegyverropogás közepette Nemes Tamás csapata rohan elő az erdőből. A németek hátrálni kezdték Eresztvény felé, ahol Székely Zsigmond csapatára bukkantak. Visszavonultak, de Henter Mihály rohant elé a hídon. Az ellenség körül lett vége. Leverték őket. Hajnalban alig tudott elfutni néhány rác le, a tó mellett Réty felé. Mikor a nap felsütött, a vitéz német sereg ott hevert élettelen. A fegyvereket és a lovakat összeszedték, és diadallal vonultak fel a székelyek Besenyőre, onnan a patak mellett fel a Bodoki-havasra, az Alvégnél Barótra, s innen a Rikán át a Nagy-Küküllő mellé. S tovább, ahol Radnót táján Radvánszki seregéhez csatlakoztak. Itt találta a futár Pekrit, aki Tokaj felé ment Rákóczihoz. Pekri Csulak Mártont századosságra emelte, és vagy 500 székelymagyar hajdúval Vágramhoz küldte... Nemes, Székely, Henter ezredesek később dandárnokok lettek, s körömszakadtáig hívei maradtak a nemzeti ügynek.

*

A kéziratok krónika hosszadalmas és romantikus fejezetei között érdekes, részben értékes részletek sejlenek fel Besenyőről, olykor olyanok, amelyek a kuruc kori kegyetlenségek keménységét érzékeltetik. Ezek szereplőinek egy része, sejtjük, valós besenyői személy volt. A Kövér család például tősgyökeres a faluban. Kiderül, hogy földből épült erődítmény vette körül a falu ősi templomát, és hogy a Csente-hegy tetején is volt valamikor épületrom. Helyi szerző munkája a krónika, ami abból is kiderül, hogy a hosszú történet a falutól messzibb fekvő Várhányás nevű helyen ér véget, melyet a bujdosó kurucok várának tart a krónikaíró és a régiék szájhagyománya.

Csulak Marci Rebuska asszonnyal és Füzina kisasszonnyal visszavonult saját várába – így a romantikus szerelmi történet –, amely ott volt, a Besenyő patakon felmenve, jobb felől azon a helyen, amit ma is Várhányásnak neveznek. A két asszony negyven napig volt a várban. Csulak Marci nőül vette Füzina kisasszonyt, boldogul éltek. Nem született gyermeke Füzina asszonynak, s így kihalt a Csulak familia Besenyőről.

Si Deus pro nobis, quis contra nos?

Csulak Márton nem költött személy volt, ez derül ki Cserei Mihály Históriajából, ahol az oly sokszor németpárti szerző kemény szavakkal illeti: kuruc rablónak nevezi Csulakot, aki azonban valós szerepet játszott a háromszéki mozgalmak idején, akárcsak hídvégi Nemes Tamás, rétyi Székely Zsigmond, akiket a háromszéki kuruc mozgalom részeseiként, szervezőiként, vezetőiként emleget Cserei Mihály is. A besenyői református egyházközség levéltárának adatai szerint (I/25., 2–7. lap) Csulak Márton 1742–49 között 2,1 forinttal adósa az egyháznak – derül ki néhai dr. Imreh Barna (1908–1982) nyugalmazott református lelképásztor jegyzetéből, amelyet a krónika Kovács Ella-féle másolatának végére írt anélkül, hogy nevét is beírta volna. (E sorok írója azonban jól ismeri Imreh Barna jellegzetes írását, így az azonosítás biztos – Kgy. Z. megj.) Cserei Mihály Históriajában 411. lapján ezt olvassuk: "míg mi beérkezünk, a portások Kozmáson le is vágának vagy 28 hajdút, s Csulak Marcit, ki hadnagy vala, elfogják, Bocskor Kelemt is a maga házánál Tusnádon levéjék". Cserei eseményekben gazdag politikai pályát futott be. Élete utolsó évtizedeit nagyajtai magányában töltötte édesapja birtokán. A Cserei-kúria ma is áll Nagyajtán, a helybeli erdő-közirtokosság tulajdona, és "hagyományos-történelmi, de ugyanakkor hasznos is hozó" objektumként szeretné működtetni a tulajdonos közösség. A Cserei családot a helybeli kálvinista eklézsia jeles patrónusaként tisztelik ma is Nagyajtán. Az unitárius templomvár külső keleti falán 1993-ban elhelyezett márványtábla őrzi nevét és emlékét.

Várhányás, Csulak Marci vára

Eldugott és csendes vidékre kalauzoljuk az olvasót, messze fel a Besenyő-patak völgyébe. Áldott emlékü Imreh Barna jeles helytörténész társaságában – 1979 júniusában – felkerestük és átkutattuk a Várhányást. Két mély árok között emelkedő keskeny hegygerinc laposabb részén található. A névre igen, a helyre aligha emlékeznek már a maksi és a besenyői emberek. Mi volt ott? – teszik fel gyakran ők is a kérdést. Orbán Balázs ide is eljutott. "A hagyomány szerint – írta 1868-ban – ott pogány vár állott, szemben vele a Bálvány nevű magas hegycsúcs, hol hagyományilag pogány ősök nemzeti isteneknek áldoztak... egyik magas csúcsot Nézőhelynek, a másikat Vaskapunak nevezik. Mindezek az elnevezések arra mutatnak, hogy most az elhagyott, rejtett völgyben régen emberek laktak."

Várhányás alól vályús úton mászhatunk fel a tetőre. Az út megkerüli a hegyet. Az öregek szerint Várútja a neve. A tetőt sűrű ciher borítja. Ez Várhányás teteje, amelyet 4–5 m mély nyaksánc választ el a mögötte magasuló hegygerinctől. A tetőn kincskeresők által ásott gödröket látunk. Az irodalomban sehol nem említik, hogy ezen a helyen valaha is régészek ástak-kutattak volna. Látogatásunk idején a tüztől hólyagossá olvadt felületű homokkődarabokra találtunk. A maksi származású Kakas Zoltán szerint innen szalagdíszes edénytöredékek is előkerültek.

Rejtekhellyel, erődített ösvárral lehet dolgunk, esetleg őskori települést rejthet ez a hely? Maradunk egyelőre a kérdéssel.

Régebbi maksi látogatásunk idején Maksai István akkori nyugalmazott erdőszel beszélgettünk, aki elmondta, hogy "ott a nép szerint valamikor vár állt, és a felső árokból alagút is vezetett be alá. Így hallottam én is a régiektől."

– Volt ott fenn annak idején harc is – állította a besenyői néhai Páll József. – A támadás a Vaskapunál kezdődött, s amikor menekült az ellenség, Várhányásból szembetalálta magát az ellenállókkal. Én is hallottam az alagútról, de úgy jegyeztem meg, hogy az a Tikosból indult a Várhányás alá.

– Várhányás nevét nem nehéz értelmezni. A régiek azt állították, hogy ennek a hegynek a keblében tűz, forrás van. Időnként ki-kitör, és belülről olvadt anyagot hány ki a napra. Az már ismert dolog, hogy ahol a földben kincs van elásva, ott időnként tüzet hány a hegy! (Molnár József, szül. 1911) Czompók József kérdésünkre így felelt: "Jaj, Várhányás nagyon régi, még az óriások idejéből való!" Ilyés Ferencné Majos Mária mesélte, hogy "a fiatalabb Bács János Várhányáson egyszer találkozott egy törpével. Bemehetsz a pincébe – mondta törpe –, van ott sok arany a kádban. Vehetsz is belőle, de ne időzz ott sokat, gyere ki hamar, mert becsukódik az ajtó, s onnan aztán soha ki nem jöhetsz!"

Besenyőiek szerint "Csulak Marci vára olyan magasan állt, hogy onnan látni lehetett a falu feletti Csente-hegyet. Ha a Csentén kigyúlt a lármafa, a jelzőtűz, azt Várhányáson azonnal látni lehetett. Azért volt az jó búvóhelye a kurucoknak, vész idején rejtekhelye a környék népének."

Visszatérve a Csulak Marci krónikája című kéziratos másolatra, megállapíthatjuk, hogy annak szerzője valóban Cserei Mihály Históriajára támaszkodik, de önálló és egyéni jellegű munka. A szövegből érezni lehet, hogy a helyi kiegészítések – akár szájhagyomány alapján, akár az író fantáziájának termékei – képzettebb, iskolázott személytől származnak. A besenyői idős személyek és a helybeli Sorbán család szerint Porzsolt Ádám egykori besenyői tanító lehetett, akinek neve – sajnos – nem szerepel a kéziratban. Feldolgozása, jegyzetekkel való ellátása, kiadása sok munkát vesz igénybe. Igazából a kuruc kor történelmében jártas történész számára lenne javallott.

<http://www.3szek.ro/load>

A kuruc hadsereg fegyverzete

A hadsereget nem tudták korszerű fegyverekkel felszerelni.

A fegyvernemek között számban és hatóképességben a lovasság fölénye érvényesült. A korszerű hadviselés viszont erős gyalogságot és jó tüzérséget kívánt volna. Az 1704-es évben a gyalogság létszámát kevés sikerrel tudták csak növelni. A nagyon szegényes hazai hagyományokkal rendelkező tüzérséget és a műszaki alakulatokat francia tisztok és hadmérnökök segítségével szervezték meg. A tüzérség fővezére Sréter János lett, aki derekasan helytállt.

A lovasezredek részben dragonyosok, részben huszárok voltak, vasasezredek a kurucok nem szerveztek, tehát a reguláris lovasság könnyűlovasság volt. A tizenkét lovasszázadból nyolc volt tüzérfegyverrel, négy lándzsával felszerelve.

Si Deus pro nobis, quis contra nos ?

A gyalogezredekben az első század gránátoszázad volt, és egy zászlóalj (három vagy négy század) pikás. A lovasság egyenruhája sárga bőrdolmány és nadrág, zöld aba mente, a gyalogságé kék posztó és aba mente volt, az egyes ezredekben különböző színű hajtókével.

A kuruc tüzérség ágyúparkja korszerűnek semmiképp sem volt mondható. Legnagyobb része még I. Rákóczi György fejedelem sárospataki és gyulafehérvári ágyúöntő műhelyében készült az 1640-es években. A szabadságharc beszercebányai és kassai eredetű új ágyúi általában kis űrméretű könnyűágyúk, seregbontók, gránátvető mozsarak voltak; csak Kassán készült néhány nagyobb űrméretű ágyú. Ezek ugyan növelték a kuruc tüzérség tűzerőjét, de nem voltak elegendőek annak korszerűsítéséhez. Beszercebányán 1704-ben csak tíz ágyú készült, az üzemet 1705-ben lényegesen kibővítették, ennek ellenére nem valószínű, hogy a kuruc ágyúöntés összteljesítménye meghaladta volna a száz darabot. Hazai viszonylatban jónak tűnik a bomba-, gránát- és ágyúgolyógyártás teljesítménye a beszercebányai és a kassai ágyúöntő mellett szervezett laboratóriumokban, illetve a libetbányai, 1706-tól kezdve a tiszolci hutában, de a fennmaradt termelési adatok szerint messze lemaradtak az egykorú nyugat-európai és oroszországi bomba- és golyóöntő üzemek mögött.

Magyarországon ekkor különböző helyi puskafajták voltak elterjedve, a sziléziai eredetű tersényi, a lengyel pulhák, a szepességi krompachi. A kuruc fegyvergyártás természetesen folytatta e hagyományos puskafajták előállítását, gyártottak muskétákat is, a ránk maradt töredékes termelési kimutatásokban azonban mindenütt a flinták szerepelnek a legmagasabb számokkal.

A hadiipar szervezői tisztában voltak vele, hogy a flinta a legmodernebb kézi lőfegyver. Ugyancsak tisztában voltak a szurony jelentőségével is. A fegyvergyártás megindulásától, 1704-től kezdve készültek szuronyok is a kuruc gyalogság számára, valószínűleg a legkezdetelesebb, tehát a puska csövébe dugható változatban.

A kuruc hadsereg kiképzése

A kiképzés nehézségei közé tartozott, hogy most kellett megalkotni a reguláris sereg mozdulataihoz a magyar vezényszavakat is. A kuruc vezényszavak ránk maradt jegyzéke tanúsítja az e téren elért eredményeket, de a szinte megoldhatatlan nehézségeket is.

Voltak rövid és világos vezényszavak, mint "lábhoz a fegyvert", "karotokra az fegyvert", "tegyétek a pofátokhoz", "fél jobbra", "egészlen jobbra" stb., voltak lefordíthatatlan, de rövid vezényszavak, mint "abmasérozatok czugveisz" (szakaszonként elvonulni!), és voltak olyanok, amelyek érthetővé teszik a regularitástól való általános idegenkedést, pl. "helyben svingollyatok és formálljatok két treffit" (helyben kanyarodjatok és formálljatok két vonalat egymás mögött!). A bonyolultabb alakzatváltoztatások megtanulása ilyen vezényszavakra nem lehetett egyszerű feladat. Annak ellenére, hogy számos idegen tiszt szolgált a kuruc seregben, mindvégig megoldatlan maradt a tisztképzés is. Ebben nemcsak a nyelvi nehézségeknek volt részük. A francia tisztek, akik a korabeli Európa legjobb hadseregéből jöttek, bár nyilván nem tartoztak ott a legjobbak közé, ha XIV. Lajos átengedte őket Rákóczinak, mélységesen lenézték a fegyelmezetlen és a regularitás igen alacsony fokán álló magyarokat.

Rákóczi tervezte tisztképző akadémia felállítását, de a megvalósítás minden feltétele hiányzott. Így a tisztképzés feladatát még leginkább a fejedelmi udvari szolgálat látta el. De ez éppúgy nem pótolhatta a korszerű tisztképzést, mint ahogy az idősebb, de csak a portyázásban tapasztaltabb tisztek melletti csapatszolgálat sem.

Si Deus pro nobis, quis contra nos?

Bizonyos fokig a tisztképzést is szolgálta a Nemesi Társaság megalapítása. Rákóczi közel egyéves előkészítés után, 1707 áprilisában szervezte meg fiatal nemesekből ezt a régi idők lovagrendjeire emlékeztető századot, amelynek ő maga lett az ezredese, s amelynek tagjai a fejedelem melletti bizalmas szolgálatokat látták el.

Rákóczi célja az volt, hogy a Nemesi Társaságból nevelje ki a független magyar állam leendő politikai és katonai vezetőit. Ezért csak előkelő nemesifjak kerülhettek soraikba, s mindig az egy rendfokozattal magasabb rangú tisztekkel tekintették őket egyenlőnek. A fejedelem iránt példás hűséggel viseltettek, de miután kiválasztásuknál a katonai rátermettség nem játszott szerepet, meg fiatal koruk miatt is, nem találkozunk velük a kuruc seregek parancsnokai között.

www.telehaz-gyorvar.koznet

Cserei Mihály (1667 Csikrákos – 1756 Nagyajta)

1667-ben Csikrákoson született. Cserei János és csíki Cserei Judit fia, Cserei Mihály unokája. Előkelő csikszéki nemes családból származik. Atyja, mint Béli Pálért kezes, nyolcadfél évig ült Fogarasban börtönben, hol a fiú 1674. október 21. megkezdte tanulását, melyet 1678–1685. március 10-éig Székelyudvarhelyen folytatott. Ekkor Teleki Mihály udvarába ment. 1686-ban a nemesi insurrectiohoz csatlakozott, melynél őszig szolgált, mikor a kifárasztott sereg tisztjei s a nemesség adott reversalis mellett elbocsátottak. Innen Teleki Mihály szolgálatába lépett. 1688-ban a Castelli-ezrednél mint tartományi biztost alkalmazták; kevéssel azután a Gavriani ezredhez ment át. 1689–1690-ben a bozzai táborozásnál jelen volt és a zernesti diadal (neki magának ugyan vereség, hiszen Thököly ellen harcolt) után, hol élete veszedelemben forgott, Thököly hívei közé állott és részt vett ennek keresztényszigeti hadjáratában. Jelen volt a fejedelmi beiktatáson, valamint a gyors visszavonuláson. Maga írja, hogy október 21. a Havasalföldre menekültek közt volt, honnan csak január 12. tért vissza. Ezután Lipót császár hűségére tért és tartományi biztos volt Gavriani mellett, de csak rövid ideig, mert 1692. május 6. nagybátyja Apor István mellett commissarius secretariusi hivatalnok volt. 1696-ban, midőn ugyan e nagybátyja királyi kincstárnokká lett, mellette titkári hivatalt viselt. 1697-ben nagybátyja összeszidta őt, mert kellesténél tovább időzött meghalt unokatestvére Dániel temetésén, e miatti bosszújában megházasodott és október 22. megesküdött a 13. évét éppen elhagyott káli Kun Ilonával. Fiatal nejét Cserei Nagyajtára vitte, honnét később viszont Aporhoz ment, ki őt nélkülözni nem tudta. 1699-ben vele volt a segesvári országgyűlésen, honnan Kolozsvárra s innen Apor rendeletéből Désre ment, üdvözlendő az új kamarai biztornánynak oda érkezett igazgatóját.

Az 1703-ban kiűtött kuruc-világgal kezdődött Cserei szerencsétlenségének hosszú láncolata. Úgy hitte, hogy Görgényben biztos helyen lesz, s bezáratta magát oda, hol azonban annyira kirabolták, hogy családotól éhen hal meg, ha Bánffy László s más főurak nem segítik. Ezenkívül a kurucok kirabolták jószágait, elhajtották marháit, elorozták ékszereit, ezüstneműit. Görgényben egy év és 3 hónapig volt, mialatt több mint hatvanszor apró csatázó csapatokat vezetett. Görgény bevétele után, családjával együtt Brassóba ment, hol hét évig volt. Emlékiratai készítéséhez itt fogott (1709. december 16.), de csak szaggatottan folytathatta, mert Wellenstein tábornok rendelete nyomán a dobolyi, uzoni, csíki hadjáratokban részt vett.

A kurucok, midőn egy éjjel búzát és zabot requiráltak, elfogták, kirabolták és kínozták; végre csodálatos módon megmenekült. Tüstént Brassóba sietett, hol nejét és gyermekeit börtönben találta. Wellenstein tábornok záratta el őket, azon hiedelemben, hogy Cserei magát önként fogatta el a kurucokkal. A tábornok a foglyokat tüstént szabadon bocsátotta.

1707-ben csíki főkirálybíróvá nevezetett ki. Három éven át, fizetés nélkül folytatta hivatalát. A zavarok lecsendesülése után lelépett hivataláról, s utóda, ki hivatalát legfőként neki köszönheté, ezt azzal jutalmazta, hogy őt Alsóköhér falutól, mely ezelőtt birtokában volt, megfosztá. Csíkból Brassóba s innét Bátorra (Kolozs megye) ment, hol nyolc hónapig (1711. május 11-éig) ismét tartománybiztos volt. 1712-ben Nagyajtára ment, hol 1712 elején (január 5-én) 72 éves atyját elveszté.

A királyi kormányzék 1713-ban Csereit Brassószeiki albiztossá neveztek ki. Miután három hónapig éjjel nappal dolgozott, utalványoztak neki 500 forintot, melyből azonban soha sem látott egy fillért sem.

1719. szeptember 19. neje, szülés következtében alig 36 éves korában meghalt. 1720-ban Széki Zsuzsánnával kelt össze. Ezen évben ismét felszólították, hogy államhivalt vállaljon, de neje betegsége miatt ő maga késvén, a hivalt más nyerte el. Ennyi csalódás, vesztés s ily érzékeny csapások után visszavonult nagyajtai magányába, hol még 34 évet élt családjának és a tudományának.

A kor legjelentősebb magyar nyelvű történelméről Cserei Mihály írta, amelyet 1709 decemberében kezdett el brassói kényszerű tétlensége idején. Könyvébe Erdély történelméről foglalta I. Apafi Mihály fejedelemségétől 1712-ig, ahol az előadás csonkán, mondat közben szakad meg. Cserei szemléletének két legfőbb sajátága: az erős erdélyi patriotizmus és a köznemesi látásmód.

Eszményképnek Erdély "aranykorá"-t tartotta, amikor hazáját a török hatalom védelme alatt nemzeti fejedelmek kormányozták. A bajok forrását elsősorban az "idegenekben" jelölte meg, Magyarország is az idegen uralkodóház miatt hanyatlott le; ezért Zrínyi Miklósról, majd pedig a Wesselényi-szövetkezés áldozatairól a legnagyobb elismeréssel beszélt. Erdélyben azonban a magyarországiak is idegeneknek s a bajok okainak számítanak szerinte, s ezért már Históriaírájának elején honfitársai lelkére kötötte: "magyarországiakkal ne cimborájlj!"

<http://www.felcsik.ro/en/our-region>

II. RÁKÓCZI FERENC (1676-1735)

Mellesleg talán ideje lenne II. Rákóczi Ferenc (1676-1735) spirituális jelentőségét is felülvizsgálni. Míg mi csak történelmi jelentőségét ismerjük, a Teozófiai Társaság hagyományai szerint [1] egyik alapítójukat, H.S. Olcott ezredest egy egyiptomi, egy indiai és egy magyar mester avatta be (szellemi úton). Előző életeiben Rákóczi már számos kiválóság testében élt. Egy másik teozófus nagymester, C.W. Leadbeater is kapcsolatban állt ezzel a mesterrel és Rákóczi Mesternek nevezi. Szerintük rodostói halálát és temetését is csak megrendezték. E ponton alakja összemosisodik feltételezett fiával, Saint-Germainnel. A történelemben nem túl ritka, hogy valaki a megjászott temetés után más néven él és dolgozik tovább. Mikes Kelemtől tudjuk, hogy amikor "holttestét" a házból kivitték, a török örök csodálkozva jegyezték meg, hogy "Ez nem a ti uratok". Van, aki amellet szál síkra, hogy a fejedelem maga volt Saint-Germain. Való igaz, hogy a francia forradalom előtti zűrzavaros időkben Európának nagy szüksége volt hathatós szellemi erőkre (sajnos a csöcselék lázadását így sem sikerült elkerülni). Az is igaz, hogy az említett hercegen kívül sehol sincs említés a fiatal Saint-Germainről, viszont ez ellen szól bizonyos von Gergy (Gregory?) hercegnő állítása, miszerint ő 1710-ben találkozott vele Velencében és ekkor 45-50 évesnek nézett ki, hiszen ekkor Rákóczi még itthon élt, a szabadságharc kellős közepén – ha csak nem játszott már akkor kettős szerepet.

Rákóczi fejedelem életének okkult oldalát a külföld jelenleg jobban ismeri, mint mi magunk. Sokan úgy vélik, 1701-es szökése a bécsújhelyi börtönből sokkal inkább köszönhető különleges pszichikai képességeinek, mint a történelemből ismert Lehmann kapitány segítségének. Erősen érdeklődött az alkímia iránt (talán művelte is), és minden valószínűség szerint kapcsolatban állt az akkori Európa titkos társaságaival – ne feledjük, a XVII-XVIII. század a mágia és miszticizmus reneszánsza volt a középkor szigora után! Aligha lehet véletlen, hogy Rákóczi sárospataki várának „sub rosa” terméből indult ki a magyar jakobinusok szervezkedése, és a fejedelemnek is köze lehetett a magyarországi szabadságharc és rózsakeresztes mozgalmak XVIII. századi megjelenéséhez. A történetírás ennek a feltárásával is adósunk még.

Mikes Kelemen (1690-1761) levelei szerint Saint-Germain egy ízben meg is látogatta Rodostóban a fejedelmet. Eszerint nem lehetett azonos vele. Olyan vélemény is napvilágot látott, hogy a gróf Rákóczinak a XIV. Lajos testvére özvegyétől született gyermeke lett volna. Figyelemre méltó tény lehet az is, hogy Rákóczi végrendeletében a szívét egy franciaországi kolostorba vitette (ahonnan a kolostor lebontásakor a becses ereklye eltűnt). Lehet, hogy sohasem fogjuk megtudni a teljes igazságot – bizonyára, mert ők is így akarták.

Úgy számítják, hogy a legendás gróf 1710-ben, vagy '11-ben született, amennyiben Rákóczi Györggyel azonos, míg, ha Lipót György lenne, úgy 1696. május 28-án született. Sajnos ennek is ellentmond a fentebb említett von Gergy hercegnő állítása. Bizonytalan a halála éve is. Bár az Eckenförde-i egyház anyakönyvében 1784-es halálozás van bejegyezve (február 24. dátummal), feltételezik, hogy nem őt temették el e név alatt, mert ezután még több helyen is feltűnt. Az egyik utolsó említés 1822-ből származik, amikor felszállni látták egy Indiába induló hajóra, de az 1880-as években még látta egy rózsakeresztes barátja, akitől azzal búcsúzott, hogy elhagyja Európát, hogy a Himalája hegyei között pihenjen. Feltételezik, hogy a Dalai Láma tanácsadója is volt. Nagy Frigyes porosz uralkodó szerint olyan ember, „aki soha nem hal meg és mindent tud”.

Későbbi kutatói és tisztelői alakját azonosították magával II. Rákóczi Ferencel (bár ennek Mikes fent említett levele ellentmond), sir Francis Baconnal (1561-1626), lord Bulwer-Lytton brit misztikus íróval (1803-1873), de még Christian Rosenkreutz-cal, (1373-1484), a rózsakeresztes testvériség megalapítójával is. Sokan hisznek benne, hogy nem is halt meg, és máig is él. Mindez a kortársak állításával egybevágóan egy olyan emberre utal, akinek hatalmában áll(ott) életét az átlagos emberi élettartamon jóval túlra meghosszabbítani. Nem csoda, hogy a materialista történetírás csaló szélhámost, sarlatánt, legfeljebb ügyes nemzetközi kémet lát a titokzatos gróf alakjában.

Legújabb fejleményként a jelenleg Magyarországon élő Wegrosta bajor hercegi-grófi család Saint-Germain leszármazottjának vallja magát – ezek szerint német főrend lett volna. Mivel a gróf családalapításáról nem tudunk, anyai, illetve oldalági rokonságról lehet szó.

(Kövesi Péter, „A férfi, aki sohasem hal meg, és mindent tud” Saint-Germain gróf és a La Très Sainte Trinisophie” (www.globalnet.hu))

<http://foldicsillagok.hu/index>

Három állam területén állíthatnak szobrot Rákóczinak

2010. április 26. 17:40

[Krónika](#)

A II. Rákóczi Ferenc vezérlő fejedelem vezette kuruc szabadságharc békekötésének 299. évfordulójára emlékeztek szombaton, a Szatmár megyei Kismajtény határában. A 21. alkalommal megrendezett ünnepségen Muzsnay Árpád, az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület (EMKE) alelnöke, a megemlékezés moderátora üdvözlő beszédében kiemelte, korábban még sohasem volt annyi résztvevője az ünnepségnek, mint idén.

Si Deus pro nobis, quis contra nos?

„Külön öröm számomra, hogy az egykori Rákóczi-birtok határon inneni és túli részeiről érkeztek vendégek, így nyíregyháziak, tyukodiak, ópályiak, csengeriek, valamint a Szatmár megye több településén élők közösen emlékeznek a majtényi síkon történt eseményekre” — fogalmazott a főszervező.

A szombati megemlékezést hagyományosan a kismajtényi vasútállomás melletti emlékműnél rendezték, ott, ahol csaknem 300 éve gróf Károlyi Sándor vezetésével a kuruc csapatok megadták magukat a császári hadak területi képviselőjének. A békéről április 26-án Szatmárban állapodtak meg, a tényleges kapituláció azonban csak 30-án történt meg a Kraszna bal partján elhelyezkedő Majtény melletti mezőn. Károlyi Sándor kuruc fővezér megszemlélte mintegy 12 ezer emberét, majd felolvasták nekik a békefeltételeket. A megállapodás szerint a szabadságharcban részt vevők amnesztiát kaptak, és a nemesség, illetve a kiváltságokat kapott jobbágyok megőrizhették jogaikat. A Habsburgok vállalták a vallásszabadság és a magyar történelmi alkotmány tiszteletben tartását is.

Árulás vagy kompromisszum?

Az aktus érdekessége volt, hogy a hűségesküre kötelezett katonák az akkor már elhunyt I. Józsefnek fogadtak engedelmességet. II. Rákóczi Ferenc vezető fejedelem soha nem fogadta el a szatmári békét, Károlyit pedig árulónak bélyegezte a kuruc emigráció.

Mai ismereteink alapján elmondhatjuk, hogy 1711-ben a küzdelem eredményes folytatására a világpolitikai helyzet és a belső nehézségek miatt sem volt reális lehetőség.

Si Deus pro nobis, quis contra nos ?

A labanc hadakat vezető Pálffy Jánosnak több alkalommal is lehetősége lett volna végzetes csapást mérni a kurucokra, ám ezeket, feltehetően szándékosan elmulasztotta, ezzel lehetőséget teremtve egy méltányosabb feltételekkel megkötött békére.

Az oszlop, amely a kuruc zászlótörésnek állít emléket, 1875 telén került a fegyverletétel egykori helyszínére, és a valamikori majtényi vasúti híd oszlopköiből készült. Az emlékmű felállítására még 1848-ban gróf Károlyi Lajos adott utasítást. Az emlékmű előtt Szilágyi Mátyás, a Magyar Köztársaság kolozsvári főkonzulja elmondta, a nagyságos fejedelem a rendeket egyesítő erő jelképe, olyan vezér, aki a jobbágytömegeket és a különböző nemesi csoportosulásokat egy közös ügy zászlaja alá tudta gyűjteni, és jól szervezett seregével 8 éven át képes volt kitartani a nagyszámú túlerővel szemben. Günthner Tibor, Szatmár megye RMDSZ-es szenátora beszédében rávilágított, máig vitatott kérdés a majtényi fegyverletétel.

„Egyesek szerint szégyenteljes hazaárulás, mások úgy vélik, előrelátó politikai lépés, megint mások az értelmetlen vérfürdő megfélemezéseként könyvelik el, amikor is a hazatérő katonák Te Deumot zengtek a majtényi síkon” — részletezte. Csabai Lászlóné, Nyíregyháza polgármestere, a rendezvény fő előadója hozzászólásában megemlítette, a kuruc szabadságharc a térségbeli népek példás összefogása volt. „Magyarok, románok, tótok, ruszinok, szatmáriak, szabolcsiak és zempléniek együtt küzdöttek egy közös ügyért, és tették le végül a zászlót” — idézte fel az 1711. április 27-i eseményeket a magyarországi vendég.

A majtényi ünnepek két évtizedes hagyományaihoz híven idén is Nagy Csaba nyíregyházi művész tárogatójátéka idézte fel a kor hangulatát, Komlódi István nagykárolyi történész pedig az esemény történelmi háttérét ismertette. Emellett helyi és magyarországi műkedvelő csoportok mutattak be műsort, a tyukodi Rezeda kórus citerán adott elő kurucnótákat, a domahidi táncsoport magyar táncokat járt. A 2011-ben rendezendő majtényi megemlékezést a Kárpát-medencei magyarság közös ügyeként kívánják megszervezni, ezért a hagyományos ünnepek mellett tudományos ülészakot is szerveznek.

„Azt szeretnénk elérni, hogy köztéri Rákóczi-szobor kerüljön Szatmárnémetibe, Nyíregyházára és Beregszászra. A mai gazdasági viszonyok mellett úgy vélem, az lenne a legkifizetődőbb, ha ugyanaz a mester ugyanabból az anyagból három egyforma szobrot készítene, és ezeket állítanánk fel” — vetítette elő a jubileumi ünnepség részleteit Muzsnay.

<http://tortenelemportal.hu>

II. Rákóczi Ferenc és a kamalduliak

Majki emléktábla

A Párizs környéki Grobois falucska Kamalduli kolostorának volt lakója II. Rákóczi Ferenc 1715-1717 között. A kolostor magányában talált megnyugvást a hányatott sorsú fejedelem zaklatott lelke, s végakarata szerint szívét a kolostorban temették el.

A kolostor a II. világháborúban megsemmisült, a fejedelem szívét őrző urnával együtt. Ennek emlékét őrzi az utódok számára az egyetlen magyarországi Kamalduli kolostorban felállított emléktábla.

Rákóczi-díj Majknak és Győrnek - 2010 - YouTube

Borkai Zsolt parlamenti képviselő vette át a Rákóczi-díjat, amelyet a majki szerzetesek emlékére és a dunántúli kuruc harcok tiszteletére, szeretetével adott át Gubcsi Lajos, a Rákóczi-díj Kuratóriumának elnöke a csodálatos majki refektóriumban.

**A HÍRSZERZÉS ÉS KÉMKEDEÉS
A MAGYAR HADVISELÉS SZOLGÁLATÁBAN**

VI. A kuruc-labanc világ kémei

A titkos hírszerzés, kémkedés alkalmazásában és eljárásaiban II. Rákóczi Ferenc felkelése alatt nem igen találunk az elmúlt évszázadokhoz viszonyítva haladást. Ebben a korszakban is még mindig csak alkalmi kémek, legtöbbször önként jelentkező, ügyes, furfangos és vakmerő emberek végeztek ilyen szolgálatokat. Az akkori háború természetéből következett, hogy abban az időben még egyik állam, kormány vagy hadvezetőség sem gondolt arra, hogy titkos hírszolgálatát központilag szervezze és irányítsa. Természetes, hogy minden hadvezér igyekezett megtudni ellenfelének titkos szándékait, harca bontakozó csapatainak felvonulását, erejét, de ennél többre nem volt kíváncsi. Az akkori hadakozási mód mellett egyébre nem is volt szüksége. Ha egy ügyes kém meg tudta állapítani azt, hogy az ellenfél hol, milyen helyzetben van, csapatai milyen erősek, lehet-e őket éjjeli táborozás közben váratlanul meglepni, menetek közben törbe csalni, - akkor hadvezérének nyert ügye volt. Ilyen feladatokra pedig nem kellett külön kiképzett és begyakorlott személyzet, elég volt, ha egy-két ügyes ember álruhában vagy a környékbeli lakosok közé vegyülve figyelte és kísérte az ellenséget, s feladata abban a percben véget ért amikor az összeütközés megkezdődött.

II. Rákóczi Ferenc felkelésében ezért nem ismerünk olyan nagyobb szabású kémkedési esetet, amely az akkori idők gyakorlatától eltérően érdekes volna. Szélesebb körű diplomáciai, külföldi kémszervezetre a fejedelemnek már csak azért sem volt nagy szüksége, mert ellenfelének, a bécsi udvarnak szándékaival és terveivel kezdettől fogva tisztában lehetett. Azonfelül pedig összeköttetése Béccsel a felkelés alatt sem szűnt meg teljesen, hiszen sok jóérezsű magyar maradt a király hűségén, aki érintkezést tartott a Rákóczi fennhatósága alá került területeken lévő birtokáival és hozzátartozóival. 1704 óta pedig állandóan folytak béketárgyalások, amelyek alatt a zöld fehér asztalnál folytatott beszélgetések közben Rákóczi környezete mind a bécsi megbízottak, mind a semleges nagyhatalmak közvetítői révén sok mindent megtudhatott. A rabkicszerelő bizottságok szintén megszakítás nélkül működtek. Pontosan meghatározott szabályok szerint történt a kicszerelés: tisztet egyenrangúak ellenében cseréltek ki, vagy egy-egy tisztért megfelelő számú legénységi személyt bocsátottak szabadon (1 kuruc ezredesért például 50 császári közembert adtak át a rabkicszerelő bizottságnak). A fogságból hazatért tiszt és legénység sokszor igen kitűnő adatokat tudott szolgáltatni a császári sereg helyzetéről, hiszen nagy területeket kellett beutazniuk, amíg fogságuk helyéről haza érkeztek és őröiktől vagy saját megfigyelésük alapján sokat láttak, hallottak.

Si Deus pro nobis, quis contra nos ?

A felvonulások, ütközetek előtti kémkedést Rákóczi serege számára rendszeren a környékbeli lakosság végezte. A háború nyolc évig tartott és télen-nyáron szünet nélkül folyt.

Abban tehát nem volt semmi feltűnő hogy a menetelő vagy pihenő császári tábor közelében földművesek dolgoztak, parasztemberek fuvaroztak, akik azután tájékoztatták a legközelebbi kuruc csapatokat megfigyelésükről.

Nagyobb kiterjedésű sáncmunkáknál a császári parancsnokok a falusi lakosságot hajtották össze munkára. Ezekről nem volt nehéz a kurucoknak megtudni az újonnan kiásott sáncok állapotát, helyét, erősségét. Sőt előfordult az is, hogy arra a hírre, hogy a közelben táborozó császári parancsnokság sáncmunkásokat toboroz, kuruc katonák, parasztnak öltözve odaszöktek és munkába álltak. Ezek aztán hazatérve részletesen beszámolhattak mindenről.

Nehezebb volt a kémkedés a várakban és a nagyobb erősségekben. A várharc abban a korszakban még igen fontos szerepet játszott, mert egy-egy erősebb vár eleste, egyúttal nagy terület sorsát is eldöntötte. De Rákóczinak ebben a vonatkozásban is kedvezőbb volt a helyzete a császári főparancsnokokénál. Az ellenség birtokában lévő várakból kihajtott magyarok, vagy a várban maradt s ott nélkülözhetetlen magyar lakosok, élelmiszerfuvarozás közben s más alkalmakkor is igyekeztek kapcsolatot keresni, a legközelebbi lévő kuruc csapatokkal. A császári várórség rendszeren két részből állott. Az egyik a reguláris fegyelmezett katonaság volt, míg a várbeli szolgálat könnyebb részét a pénzzel vagy erőszakkal összetoborzott felkelő milícia tagjai látták el. Ezek várva-várták és titokban elő is készítették Rákóczi kurucainak bejövetelét. A felkelés alatt igen sok magyar vár és erődítmény birtokáért folyt harc s alig tudunk olyan eredményes kuruc várívásról, amelyben ne működtek volna közre a körülzárt várba szorult lakosok, vagy ott szolgálatot teljesítő katonák. A felkelés kezdetén sok vár ilyen segítséggel jutott Rákóczi kezébe, a felkelés vége felé pedig a legtöbb vár olyan időpontban adta meg magát a császáriaknak, amikor a megadást a kuruc várparancsnoknak titkos császári közvetítőkkal való kapcsolata és megállapodása előzte meg (Nyitra 1708, Lőcse 1710)

Hogy miképpen készíthette elő a körülzárt vár őrsege az ostromló kurucok támadását és behatolását titkos megbízottak segítségével, arra a legjellemzőbb példa Érsekújvár várának 1704. november 16-án történt megvétele. Történetét Markó Árpád alezredes egyik hadtörténeti tanulmánya nyomán a következőkben ismertetjük.

„A vár a töröktől való visszafoglalás után elhanyagolt karban volt, fedett összekötőárkok hiányoztak és a visszafoglaláskor összerombolt falrészeket csak cölöpkerítésekkel pótolták.

Lakossága magyar volt, császári helyőrsége igen gyenge, több olyan tiszttel, akik annak idején a munkácsi várban szolgáltak s akiket Rákóczi is jól ismert. A vár parancsnoka, báró Axmann Henrik ezredes keze alatt alig 4-500 német gyalogos és 300 magyar hajdú állott, tüzérsége is gyenge volt. Rákóczi állandóan tájékozva volt Érsekújvár helyzetéről. Híreit egyrészt a kurucokkal rokonszenvező plébánostól, postamestertől, harmincadostól, városbírótól kapta, jórészt azonban Hartl Ernő császári őrnagytól, aki a várórséghez tartozott. Hartl ezelőtt a munkácsi várban szolgált, onnan is nősült s Rákóczit nagyon tisztelte. Már szeptember havában kijött valami ürügy alatt a várból, titokban találkozott Szentiványi János kuruc ezredessel és közölte vele, hogy a császári helyőrség magyar tagjai már csak rövid ideig akarnak császári zászló alatt szolgálni. Ha Rákóczi be nem veszi a várat, kiszöknek onnan, ha ellenben a kurucok a várat ostromolni kezdik, akkor nemcsak a magyar hajdúk, hanem a császári lovasság közül is többen és ő – Hartl – is egész századával csatlakozni fog hozzá. Részletesen tájékoztatta Szentiványit a vár belső szerkezetéről s megígérte neki, hogy mint térparancsnok, úgy fogja az őrséget beosztani, hogy a cölöpökkel hevenységbe kijavított, gyenge pontokat a magyar hajdúk őrizzék. Azt is tudatta, hogy a ágyúk oly rosszak, hogy alig lehet velük lőni. November első napjaiban – még Selmecen – kapta Bercsényi Nagy István érsekújvári plébános titkos üzenetét a vár alaprajzával. Bercsényi ezt azonnal és örömmel küldte Rákóczinak, megjegyezve, hogy a rajz: „pap munkája, nem csuda ha nem cifra, de igaz”. Ugyanekkor érkezett a várból egy Köröskényi János nevű porkoláb is, aki részletesen tudja majd tájékoztatni Rákóczit az ostrom várható esélyeiről.”

„A fejedelem október 31-én indult el Vihnyéről Ipolyságra, Bottyán ott összegyűjtött seregéhez. Körülbelül 7-8000 embere volt. Addig már a táborba érkeztek a Szeged ostroma után felszabadult 12 és 16 fontos ágyúk is. A vár ostromának tervét úgy látszik Bottyán szerkesztette. A kurucok tudták, hogy az előzmények után nagyobb ellenállásra nem igen kell számítani”

„Bottyán erős osztagokat küldött a Csallóközbe, Heister csapatainak lekötésére s ezeket úgy irányította, mintha főszereggel Komárom ostromához készülne. Ezzel elterelte Heister figyelmét Érsekújvár felől. Így tehát az ostromló kuruc seregnek csakis a vár gyenge őrségét kellett leküzdenie.”

„Rákóczi november 5-6-a táján ért a vár alá. Tüzérségével azonnal megkezdte a gyenge cölöpfalakkal kifoltozott erődítmények töretését. Egy heti tüzelés után ezeken a pontokon meg lehetett kezdeni a gyalogság előnyomulását, annál inkább, mert a gondozatlan, beiszaposodott vizes árkokat a kurucok a fontosabb pontokon már beszórták vagy áthidalták. Hartl őrnagy a veszélyeztetett pontok védelmére a Rákóczihoz szító magyar hajdúkat osztotta be. Amikor báró Axmann ezredes a kurucok mozgolódásából azt következtette, hogy a gyalogsági ostrom november 15-e körül várható, Hartl megbízhatatlan magyarjait német zsoldosaival akarta e fontos pontokon felváltani. De a hajdúk ellenszegültek Axmann parancsainak, később kéréseinek sem engedve, közölték vele, hogy ha el akarja őket onnan távolítani, fegyvert használnak a felváltásukra rendelt császáriak ellen. Axmann erre, hogy a helyőrség nyílt zendülését elkerülje, a hajdúkat helyükön hagyta s a császári gyalogsággal a vár épületeibe vonult. November 16-án éjjel azután az ostromló kuruc gyalogság csendben leereszkedett a várárokba s onnan a bástyák tövéhez közeledett. A várbeli magyar hajdúk, Bakó Péter hajdúvajda, Balkó János harmincados, Bogyó Ferenc városbíró és Nagy István plébános vezetésével létrákat, köteleket támasztottak a falakhoz s néhány száz kurucot a várba segítettek. A külső várfalak mögött a kurucok sorakoztak és a hozzájuk csatlakozott 300 hajdúval együtt felnyomultak a vár piacára, mialatt Hartl a többi várkaput is megnyitotta. Rákóczi serege beözönlött és vérontás nélkül foglalta el e fontos erősséget”.

Említettük, hogy Rákóczinak helyzetéből folyóan nem igen volt szüksége arra, hogy külföldön is foglalkoztasson kémeket, titkos ágenseket katonai célok szolgálatában.

Si Deus pro nobis, quis contra nos?

Csupán egy esetet ismerünk, amikor Rákóczi érdekében titkos megbízottak vállalkoztak arra a veszélyes feladatra, hogy a spanyol örökösödési háború nyugati harcterein Lipót császár seregében küzdő magyar ezredek legénységét Magyarországra való hazaszökésre csábítsák.

A bécsi Kriegsarchiv irataiban található egy olyan érdekes magyar nyelvű, nyomtatott kiáltvány, amely valószínűleg szóbeli üzenet alapján, külföldön, francia nyomdában készült. Ismertetjük ezt, ugyancsak Markó Árpád alezredes egyik munkájából.

„Ezeknek az ezredeknek huszárjai között járt kézzől-kézre Rákóczinak az a kiáltványa, amelyet valamelyik császári tiszt akkor elkobozott és átadott a Landshutban működő Hofkriegsrat-Expositurának (Amst-Substitution in Bayern). Ezt a példányt azután tovább küldték Bécsbe, gróf Breuner Miksa főhadibiztoshoz, aki 1705. május 5-én beszolgáltatta az udvari haditanácsnak.”

„A kísérő jelentés szerint a kiáltványt Rákóczi bajorországi megbízottai terjesztik a magyar huszárezredek között, hogy átpártolásra bírják őket. Nolden császári hadbiztos értesülése szerint ennek hatása alatt már valóban sok magyar huszár szökött el ezredétől”.

„A kiáltvány külső alakja általában megegyezik az akkor, Rákóczi főhadiszállásán készült, ilyen természetű nyomtatott kiadványokkal, de ha figyelmesen tanulmányozzuk, akkor érdekes megfigyeléseket tehetünk. Megállapíthatjuk, hogy a szöveg itthon készült, stílusa, tárgybeosztása stb. feltétlenül erre vall. De már az első sorban szemünkbe ötlék Rákóczi nevének helytelen írása, „Ragoczi”. Azután pedig mind a kezdő latin sorokban, mind az egész magyar szövegben igen sok hibára akadunk, melyek nem sajtóhibák, hanem annak bizonyítékai, hogy magyarul nem tudó szedők szedték a szöveget olyan nyomdában, amely a magyar nyelvben használatos betűkkel pl. „é”, „ó”, „ü” stb. nem rendelkezett. Így tehát a külföldi ékezetekkel ellátott magyar betűket franciás ékezetű betűkkel pótolták, ami arra vall, hogy a nyomtatás Franciaországban, talán Párizsban készült. A „k” és „h” betűket, az egymáshoz hasonló „e” és „c” betűket sűrűn összetévesztik. A keltezésben ponttal szakad meg az összefüggő helymeghatározás „...inCastris nostris ad Ujvar. Positis.”

„A kiáltvány alsó bal sarkán, a pecsét mellé, tintával a következő megjegyzést írták: „Publ. 15. Marty 1705. az Issernél és Navburgnál levő Gombos Csonkenberg és Lehotzky Rgtnek”. A megjegyzés alatti olvashatatlan aláírásról ennyit tudunk kihüvelykezni: „Gróf ...István”. A rangjelzés és keresztnév között csupán három, S. F. L., vagy ehhez hasonló vonású betű van. Hogy ki lehetett Rákóczinak ez a megbízottja, azt ma nem állapíthatjuk meg”.

„Érdekes a kiáltvány viaszpecsétje is. Eredeti nagysága megfelel a szokásos fejedelmi pecséteknek, de rajza teljesen eltér azoktól. A fejedelmi vagy családi címer helyett, a barokk díszítésű pajzs közepén csupán Rákóczi nevének összefonó kezdőbetűi „R. F.” láthatók, hercegi korona alatt. Ez is annak bizonyítéka, hogy a kiáltvány külföldön készült, ahol nem állott az azt kiállító megbízott rendelkezésére a hivatalos fejedelmi pecsétnyomó, a pecsétet tehát saját elgondolása szerint vésette.”

Hogy a kémiszolgálat Rákóczi idejében és az ő főhadiszállásán nem rendszeresen irányított és állandó személyzettel rendelkező szolgálati ágazat volt, annak bizonyítéka az is, hogy a Rákóczi korból reánk maradt igen nagy okmány- és iratanyagban csak nagyon elvétve találkozunk kémjelentésekre való utalásokkal és nem ismerjük a kuruc hadsereg alkalmi kémjeinek neveit és munkásságuk részleteit. Csupán egy emberről van biztos tudomásunk, aki hosszabb ideig végzett igen hasznos szolgálatásokat Bercsényi seregében, mégpedig 1704 ősztől 1705 tavaszáig. Ez az ember Koncz Márton volt, békés mestersége szerint vízimolnár Tallóson, a csallóközi, vereckyei Duna-ág egyik községében. Működésének részleteire felvilágosítást nyújtanak Bercsényi Miklósnak abból az időből származó levelei az Archivum Rákóczianum I. sorozatának 4. kötetében.

Koncz Márton 1704 nyarán vetődött Bercsényi útjába. Környezete felhívta figyelmét erre a furcsa emberre, aki minden mondanivalóját valami rajongó, álmodozó áhítatba merülve, bibliai hasonlatokkal és kifejezésekkel tarkított beszédek alakjában közölte környezetével. Az akkori babonás világban többször találkozunk ilyenféle csillagnéző, léleklátó emberekkel, akiknek minden szavára hallgatott a falu népe. Koncz Márton bibliaolvasó ember volt, aki még közönséges beszélgetéseiben is szívesen használt jelképes mondatokat. Beszélt „az idők teljességéről” és rejtelmes képekbe burkolva jósolta a magyar nemzet győzelmét, Rákóczi királyi székét, „az bécsi sasfészek elhanyagolását” stb. Különösen szeretett Jeremiás siralmaiból és János Jelenéseiből idézgetni és azokból kihámozni az adott helyzetre alkalmazott tanulságokat. Bercsényinek megtetszett ez a furcsa ember, szívesen társalgott vele és tréfásan elnevezte őt Habakuk prófétának. Amikor azután meggyőződött arról, hogy Koncz Márton nemcsak mint jóvendőmondó érdekes ember, hanem a hadseregnek más módon is kitűnő szolgáltatásokat végezhet, különösen megkedvelte őt és igen sokszor hallgatott szavára.

Ez a göthös, öreg molnár ugyanis kitűnően ismerte a Csallóközt, a Fehér hegyek vidékét, a morva határszélt és szívesen vállalkozott az ártatlan jóvendőmondó próféta szolgálatánál sokkal veszélyesebb feladatok elvégzésére, a kémkedésre. Hazafias lelkesedéstől fűtve, mindent gyűlölt, ami német és önzetlenül vállalta mindazokat a megbízásokat, amelyekkel őt a vidékén hadakozó kuruc parancsnokok, később pedig maga Bercsényi is ellátta. Szerény külsejű, vézna, szürke kis ember lehetett, aki feltűnés nélkül tudott átcuszni a császári előőrsvonalakon. Sokszor napokig, hetekig senki nem tudta hol van, mit csinál, de amikor hazatért, egészen pontosan tudott beszámolni a közeli császári sereg helyzetéről. Szóbeli kémjelentései nem száraz adatok felsorolásából állottak, tapasztalatait fellengzős formába, bibliai köntösbe öltöztetve tudta csak előadni, de Bercsényi és környezete hamar hozzá szokott ehhez a beszédmódhoz és ki tudta hámozni a sok rajongó frázis magvát. Bercsényi hitt is, nem is, ennek a furcsa embernek, de már néhány próba után meggyőződött arról, hogy Koncz Márton prédikációinak csak az a része fantasztikus, amiben csillagokról, égiekkel való szövetségekről beszél.

Azok a hírek amiket az ellenség helyzetéről, erejéről, sőt szándékáról is hozott, nagyon is reálisak és a valóságnak megfelelőek voltak. 1704 ősztől kezdve Bercsényi leveleiben már állandóan találkozunk Koncz Mártonnal. Nevét a fővezér sohasem írta ki, hanem vagy titkos írással tüntette fel, vagy egyszerűen „Márton”-nak mondja, vagy csak „M” betűvel jelezte.

Si Deus pro nobis, quis contra nos ?

Mint a szójátékokat kedvelő ember, Koncz nevét a szövegbe is szerette valamilyen vonatkozásban beilleszteni, ha megállapításokról, kipuhulásokról volt szó. Például „kiconcoltam magamban”, „ebből mit koncolhatunk?” „megkoncoznám, ha lehet” stb.

Koncz Márton különösen megbecsülhetetlen szolgálatokat végzett a kuruc sereg számára az 1704. december 26-án vívott nagyszombati csata előtti hetekben, amikor nyomon kísérte Heister seregét attól a naptól kezdve, amikor októberben gyülekezni kezdett a Morva mögött. Egy-két napi távollét után mindig hazaszökött, úgy hogy Bercsényi állandóan és eléggé pontosan tájékozva volt ellenfelének közeledése felől. Ha Koncz Bercsényi táborában tartózkodott, a generális sokszor tanácskozott vele. Sátorába éjfélkor is szabad bejárata volt. Vonulásuk alatt maga mellett lovagoltatta, sőt hintójába ültette, így magyaráztatta meg magának a tájakat és eseményeket. Érdekes, hogy ez az éleslátású főúr mennyire bízott Habakuk prófétájában és mennyire hitt jövődőléseiben. Igen sok leveléből kitűnik, hogy hadműveleti terveit vele megbeszélte, sőt kisebb portyázások és expedíciók előtt javaslatait meg is hallgatta és követte.

November utolsó napjaiban Koncz Márton kalauzolása mellett küldte Bercsényi Ebeczky István ezredest egy különítménnyel a Morva felé, hogy a Bur-Szentgyörgy községben gyülekező egyik császári osztagot szétugrasztorja. Amikor erről a kalandos éjjeli harcról Bercsényi december 2-án a fejedelemnek beszámolt, levelének utóirataképpen ezt írja: „Mi haszna írtam ennyit Nagyságodnak? Hiszen ott volt M., hihető, ő ijesztette ki őket” December első napjaiban Bercsényi úgy látszik, hosszabb kémkedésre küldte Konczot, mert abban az időben írott leveleiben, ha Rákóczi türelmetlen kérdéseire válaszol, mindig azt mondja: „alázatosan kérem Nagyságodat had tudhassam M mit mond?” „Ismét kellene most M tanácsa” Közben egyszer Rákóczihoz is elküldte Konczot Lipótvárra és türelmetlenül várta vissza: „Mire magyarázzam, hogy M felől semmit sem ír Nagyságod, hiszen az tudhatja, megoszlott-é Heister, mint van, merre céloz”.

Közben Koncz Márton megbetegedett. Bercsényi erről így referált Rákóczinak: „Szánom szegény M-t, hogy vért hány, de akármit hányjon, csak jól viselje magát, még két hétig néki baja s nekünk harcunk ne legyen”. December közepén azonban már ismét Bercsényi táborában látjuk a köhögős molnár. A fővezér seregének egy részével, Heister vonulgatásához képest, Nagyszombat felé közeledett. A Fehér-hegyek egyik községéből december 17-én ezt írja Rákóczinak: „Isten kegyelméből, hóval, esővel id jókor érkeztem, úgy, hogy ma napvilággal még helyben lehettem volna, - de M koszogását megszáván, megkínálnám az sézámmal, s csak előmben toppana, csak magam lévén az sézán, eleget beszéllett, engem tovább bocsátani nem akara, hogy ma csak nem köll tovább mennyi....Azt is mondja M, ha megfordult az esze (t.i. Heisternek), s az hegynek innenső feléra akarna gyünni: megmondja még ez éjjel. Rationabiliter ugyan ember gondolhatná: talán két-három felül akar ütni. Isten az oltalmunk, bizzunk benne”.

Bercsényi hallgatott Koncz Mártonra s nem erőltette az összeütközést már akkor. Koncz pedig e beszélgetés után újból átsurrant a császáriaktól megszállt területre s új hírt hozott még aznap este. Bercsényi erről Rákóczit december 18-án hajnali 2 órakor sürgősen így értesítette: „Most, éjfél után csakhamar jöve hozzám M, mondja, hogy mindgyárst estve egy órával elgyüött az ő embere, maga is odajárt véle, csak nem rég gyüött meg: elnázta őket (t. i. az ellenséget), de bizonyos, hogy háromfej van most. Merre akar ütni, ha tul-é az hegyen? Vagy innen, Pozsonyul? – még nem tudhatja, de úgy látja: mind öszve akarna az menni Haiszterrel, Ama derék harcunk még nem most lesz, mert talán még majd egy hétre lesz, hanem csak mind öszveszedjük az hadat, mind lovast s gyalogot. Nagyságodnak is írjak: nem kell ott az vártul tartani, jobb, ideküldje Nagyságod az segítséget, de az német elmaradjon az vár alatt. Mondom neki: ha mind öszveveheti magát, - megver az, vagy elnyom bennünköt! Azt mondja nevetve: nem bizony az, hacsak az Isten nem akarja ötöt (Márton) éppen megvakítani vagy megverni, még soha nem esett ő rajta olyan, az kit nem tudott volna: de bizony, nem látja most kárunkat, mert még, - úgy lehet – hírmondó sem sok megyen el benne, csak jók legyünk, hacsak víznek nem szorul, mert nem akar ám könnyen elgyünni az víz mellől, hanem mind az víz mellett akar elgyünni, mint ezelütt, és megpróbálgat elsőben bennünköt egy darabjával, - ha bízik osztán, úgy gyün el, de ne engedjük ám! Csak ő láthatná meg az mi hadunkot, mert bizony, bár volna kilencz-tízezer is: mert itt kell ám most, nem ott Urunknál, nem bántja ott senki! Nem látom rossz kedvét, legyen Isten akarhatja! Én majd általmegyek virradtig, alázatosan tudósítom Nagyságodat. Az én racionabilitásom nem ér M. eszivel, nehéz is kitanulni beszédjét, s úgy látom: multa mutantur in tempora. De akár imigy, sa kará amúgy legyen, - csak Isten jól adja, mind jó lesz, ő ugyan biztat, s nálánál is inkább Isten kegyelme, igaz ügyünkhöz képest”.

Ha összehasonlítjuk Koncz Mártonnak, - többé-kevésbé zavaros – megállapításait az akkori hadi helyzettel, akkor a következő érdekes megfigyeléseket tehetjük. Rákóczi a sereg egy részével akkor Lipótvárat ostromolta, a többi rész pedig Bercsényivel Nagyszombat és a morva határ között különböző harccsoportokra felosztva viselt hadat. Koncz Márton jól ítélte meg a helyzetet, amikor azt kívánta, hogy itt (Bercsényinél) lesz szükség most nagyobb hadseregre és nem Rákóczinál. A németeket, - vagyis a kuruc seregben szolgáló német zsoldos zászlóaljkat – pedig inkább Rákóczi harccsoportjánál, a vár alatt szeretne volna tartani. Ebben is igaza volt. Tudjuk, hogy a nagyszombati csatában az egyik ilyen német zsoldos zászlóalj átpartolása adta meg a döntő lökést a császáriak győzelméhez.

Aznap reggel Bercsényi egy közeli, jó kilátást nyújtó hegyre fellovagolt s magával vitte oda Koncz Mártont is, aki váltig erősítette, hogy ne maga Bercsényi menjen Heister elé, hanem csak egy erős lovascsapat, hogy nyomon kövesse Heister előnyomulását. Koncz Márton aznap este ismét kémszemlére indult s december 19-én reggelre meghozta azt a hírt, amit azután Ebeczky portyázói is megerősítettek, hogy Heister átkelt a Morván és Nagyszombat felé közeledik. Ezekben a napokban Koncz Mártonnak még egy segítőtársa akadt.

Bercsényi említi egyik levelében, hogy M. embere, akinek ő vesztét hitte, szerencsésen hazaérkezett. Erre a hírre Márton kedve felderült: „eddig kedvetlen volt”, írja Bercsényi, „most majd kibújik az bőriből, erős, biztat, nagyon javallja rendelésimet. Már Isten kegyelmében vagyom, mint áld meg bennünket”.

A csata kezdetéig Koncz Márton állandóan Bercsényi környezetében volt és ha nem végzett kémfeladatokat a mindjobban közeledő ellenség között, folytonosan a katonaság között járkált és prédikált.

Si Deus pro nobis, quis contra nos?

A nagyszombati csata 1704. december 26-án a kurucok vereségével végződött. Koncz Mártonnak úgy látszik, csata közben nem volt különösebb szerepe. Azután hosszabb időre eltűnt, Bercsényi levelei csak a következő év január végén számolnak be újból jelenlétéről a kuruc táborban.

Ha nem is volt döntő jelentősége és befolyása a csatát megelőző hadműveletekben, de bizonyos, hogy Bercsényi sokszor követte tanácsait és hogy Heister előnyomulásáról hozott kémhíreivel gyakran megkönnyítette a fővezér elhatározásait. Ebben az időben még egy másik kém is dolgozott Bercsényi szolgálatában, akiről azt írja: „Márton nem tudom hová lett, de ismét támadt itt egy molnár.” Ez a csata előtt pár nappal már megjósolta azt, hogy: „Nagyszombatnál rettenetes vérontás lesz, a kuruc igen keményen fogja viselni magát, de ugyan megszalasztják az Vágig”. Ugyanezekben a levelekben megemlékszik Bercsényi egy Benedek nevű emberről is, aki szintén hozott híreket az ellenségről és egyébként egy felfegyverzett kis paraszt csapatnak volt vezére. Valószínű, hogy ez a három, - azaz Koncz Márton embere, a Bercsényitől említett molnár és ez a Benedek, egy és ugyanaz a személy lehetett.

Koncz Márton nagyon otthonosan érezte magát a kuruc táborban, amelynek főtisztjei sokat évődtek vele és eltűrték azt, hogy ez az alapjában véve műveletlen, furcsa öregember társaságukat felkeresse és vitatkozzék velük. Egy ilyen jelentről olvashatunk Bercsényi egyik levelében, amelyet 1705. február 1-én Tornóc községből küldött a fejedelemhez. „*M. csak eljőve velem – ma reggel nálam az tisztek, - csak obses (leült) az házban, elhülök belé, köszöne, fogadám, nyomban azt mondja: No, ha jók leszünk, nyerhetünk 3 zászlót, - de egy kék zászlót mi is elvesztünk. Ebeczky mondja: Úgy, de lelkem Bátyám, hogyan? Immár, akárhogy, csak rajta, mert ez bizonyos! Hol hát? Akárhol, - csak hol érzük. Elfakadnak nevetve, kérdik egymástul: micsoda ember? Ó azonban: Jó, jó!...de, ha csak nevetünk, s nem vágjuk az németet, - nem vesz el abban egy is! – Felbízattám, - csak lesi már az indulást.*”

Február közepén Koncz Márton egy kémútjáról hazatérve, azt a meglepő hírt hozta, hogy Heister táborában van egy magyar, aki vállalkozott arra, hogy Rákóczit a császáriak kezébe adja. „*Ez ugyan hiábavalóság, - mondja Bercsényi, - de édes Kegyelmes Uram, az Krisztusért vigyázzon magára Nagyságod.*”

Bercsényi leveleiben legutoljára 1705. augusztus 3-én találjuk nyomát annak, hogy Habakuk prófétájával beszél. Rövid idő múlva elérte őt is az a szerencsétlen végzet, ami igen sok kém osztályrésze lett már: amikor ugyanis egy éjjel Bruck tájékán a császári tábor közelében ólálkodott, felismerték, elfogták és Pozsonyba kísérték. Amikor ezt Bercsényi megtudta, azonnal írt báró Szirmay István nádori ítélőmesternek, - akire Bécsben nagyon hallgattak, - hogy szabadítsa ki Koncz Mártont. Szívesen kicseréli őt megfelelő császári rabokkal. Közbenjárása nem járt sikerrel. Az akkori hadiszokások szerint a kémek és szökött katonák nem tartoztak a hadijog védelme alá, s a cartela-szabályok, azaz a rabkicserélő szerződések, rájuk nem vonatkoztak. Koncz Mártont a pozsonyi császári haditörvényszék halálra ítélte és kivégeztette.

Így lett a magyar nemzeti ügy vértanúja az ábrándos tallósi molnár, a prédikátori hajlamokkal megáldott jövőmondó s Bercsényinek ügyes kéme. Sajátos lelki összetételénél fogva rendületlenül hitt elhivatottságában, a kémkedést szinte szenvedélyből űzte. Azok közé a kémek közé tartozott, akik lelkesedésből, önzetlenül szolgálták megbízóikat és csakis nekik szolgáltak.

A Rákóczi-kor titkos hír- és üzenetközvetítő szolgálatának egyik érdekes fejezete a titkos írás kiterjedt használata. Ebben a tekintetben Rákóczi irodája lényegesen felülmúlta a császári hatóságok és parancsnokságok levelezési technikáját és a titkos kulccsal való levelezés különböző rendszereit magas színvonalra emelte. Valószínűleg a főhadiszállásra érkezett francia tisztek voltak ebben tanítómesterei, mert a legelső rejtjelkulcsok, amik a Rákóczi-iratok között találhatóak, 1704. közepéről valók és a francia kormánnyal való levelezés céljaira készültek.

A leveleket, hivatalos harctéri jelentéseket, parancsokat abban az időben lovas, vagy gyalogos futárok hozták és vitték, vagy pedig rendes postajáratok útján, előre meghatározott útvonalakon jutottak céljukhoz. A futároknak sokszor ellenséges csapatoktól megszállt területeken kellett keresztül jutni és számolni kellett azzal, hogy az ellenség elfogja, vagy ügyes kémek segítségével behálózza őket, és a levelet elszedi tőlük. Ezért volt nagyon fontos és célszerű, hogy azokat olyan titkos írással írják, amelynek kulcsát csak a levél írója és a címzett ismerheti. De hosszabb ideig ugyanazt a kulcsot nem lehetett használni, mert a rejtjelezés módja abban az időben még eléggé egyszerű volt, úgy hogy, ha ügyes és következtetni tudó, írástudó ember több ilyen levelet kapott kezébe, kis fáradsággal megfejthette azoknak kulcsát. A legegyszerűbb rejtjelezés ugyanis az, amikor egy betűt szám, egy másik betű vagy rajzolt jegy helyettesíti. A magyar nyelvben leggyakrabban az „e” betű fordul elő, azután a „k”, „l” stb. Ez volt a kiinduló pont. Ha azután az ellenséges kémnek sikerült például egy hosszabb szót, vagy nevet kihüvelyezni (pl. Hódmezővásárhely, Felsőmagyarország, löpőmalom stb.) ezzel oly sok betűt tudott meg, hogy közbeesők kitalálása nem volt nehéz. Vagyis végeredményben egy akkori egyszerű rejtjel-kulccsal készített levél megfejtése nagyon hasonlított a mai keresztretjvény-megfejtések módszeréhez.

Ez ellen kétféleképpen védekeztek. Az egyik eljárás az volt, hogy a kulcsot gyakran változtatták. A másik pedig az, hogy az ABC betűit nem egyszerű jelekkel, számokkal helyettesítették, hanem szavakat, számcsoportokat iktattak betűik, más szavak helyébe. Mindkét esetben pedig megnehezítették a titkos írás megfejtését azzal, hogy a szövegbe olyan jeleket, szavakat, számcsoportokat is beszúrtak, amelyeknek semmi értelmük sem volt. A címzett persze tudta, hogy ezek csak megtévesztésül szerepelnek a szövegben.

Rákóczi irodája hamar rájött arra, hogy sokkal célszerűbb a második eljárás, vagyis az elsónél szövevényesebb és bár nehezebben kezelhető, de nehezebben is kihüvelyezhető titkos kulcs alkalmazása. Arról, hogy az eddigi kulcs érvénytelen és hogy a leveleket ezentúl más kulcs szerint írják, természetesen a címzettet vagy címzettekét előre értesíteni kellett. Ez viszont sokszor nehéz volt, különösen, ha nagyobb távolságokra kellett küldeni üzenetet, ellenségtől elfoglalt területen át.

A titkos írás módjának fejlődése azonban ezen is segített olyképpen, hogy egy- és ugyanannak a betűnek az előre megállapított rejtjelkulcs rovataiban több, egymástól eltérő jel, betű, vagy szám felelt meg.

Si Deus pro nobis, quis contra nos ?

Hogy ezek közül a címzetthez érkezett levélre nézve melyik volt irányadó, azt a levél előre meghatározott helyén feltüntetett jel vagy szám mutatta, amely azt a sort jelezte, amelyben a megfejtésre alkalmas jelek találhatóak ebben az esetben.

A levelezés megkönnyítése végett gyakran előforduló szavak, nevek, katonai harcászati szakkifejezések állandó titkos megjelölést kaptak.

Érdekes rejtjelezési mód volt az is, - amelynek kulcsát a Rákóczi iratok között szintén megtaláljuk - , hogy két, egymástól értelemben egyébként is távol álló szónak, kölcsönös, váltakozó értelme volt. Szolgáljon ennek magyarázására a következő példa:

Rákóczi neve annyit jelent mint.....	Munkács
Bercsényi neve annyit jelent mint	Ungvár
Báró Tige császári generális neve annyit jelent mint	Világosvár
Németek neve annyit jelent mint	Arad
Törökök neve annyit jelent mint	Temesvár
Kurucok neve annyit jelent mint	Várad
Conflictus annyit jelent mint	victoria
Maros folyó neve annyit jelent mint	Csanád
Stb., stb., stb.	

E szerint tehát, ha a levélben például ezt a mondatot találjuk: „*Munkács, Ungvár, Csanád, Victoria, Várad, Arad*” – ez annyit jelentett, hogy Rákóczi és Bercsényi a Maros folyón átkeltek, a kurucok és németek összeütköztek. Másrészt viszont, ha ezt olvassuk: „*Rákóczi, Bercsényi, kurucok, conflictus*” – ez annyit jelentett, hogy Munkács, Ungvár, Várad közelében győzelem (victoria) volt.

Hogy milyen kiterjedt és alapos rendszert dolgozott ki Rákóczi környezete a titkos írás terén, annak bizonyítéka, hogy pl. az Országos Levéltár birtokában lévő Rákóczi-Aspremont levéltár anyagában, melyet Thaly Kálmán az Erdődy grófok vörösvári kastélyából hozott napvilágra, több mint 90 darab titkos kulcs maradt reánk. Érdekes ezeknek külalakjával is foglalkozni. Keltezés egyiken sincs, bizonyára azért, hogy ha egy ilyen titkos kulcs valahogy kémei kezébe jut, ne állapíthassák meg azt, hogy az még érvényben van-e. A kulcsokat jó kézírású emberek írták, kemény papíron, rendesen tussal, vagy színes festékekkel. Találunk közöttük pergamentre, kutyabőrre írt vagy vászonra ragasztott példányokat is azért, hogy gyakori használat közben széjjel ne szakadjanak. Egyik-másik rejtjelképlet valóságos művészi munka, nyomtatott betűket és számokat utánzó jegyekkel, szép iniciálékkal, fejlécekkel, virágfüzérés színes rajzokkal. A titkos írások kulcsait latinosan „clavis”-, többesszámban „claves”-nek mondták. Voltak olyan clavisok, amelyeket általában, mindenkihez intézett levelekben egységesen használtak. Máskor viszont azokkal a főbb parancsnokokkal való levelezésre, akik Rákóczival állandó összeköttetésben voltak, külön-külön titkos írásban állapodtak meg. Gyakran találunk az iratok között a kulcsok felett ilyen megjegyzéseket: „Károlyi urammal való clavis”, „Esterházy urammal való clavis”, „Dunántúliakkal való clavis”, „clavis pro domino Nemessányi” stb.

A titkos írás-kulcsokat természetesen zárva tartották a fejedelem irodájában s azokat rendesen legbizalmasabb munkatársai: Pápay János főtitkár, Krucsay István vagy Beniczky Gáspár titkárok kezelték és írták. De magát Rákóczit is nagyon érdekelte a titkos írással való levelezés, úgyhogy több ilyen táblázatot ő állított össze s maga kezével írta ily módon fontosabb leveleit. Rendesen egész leveleket írtak titkos írással elejétől végig, de ismerünk nagyon sok, főleg harctéri iratot, amelyben a kevésbé fontos mondanivalókat közönséges írással írták le, egyébként pedig a szövegben csupán helyel-közzel alkalmaztak egy-egy fontosabb szó, vagy mondat helyett titkos írásmódot. Beniczky Gáspár naplójában, amelyben több éven át naponta hűségesen beszámol a fejedelem minden dolgáról, gyakran előfordul ez a megjegyzés: „Ő Felsége az posta vétele után szobájába visszavonulván, magánosan clavisos levelek megfejtésében „derekasan munkálkodott”. A fejedelem bizalmas, magántermészetű leveleiben is szívesen használt titkos írást.

Más táblázatok kockákba osztott mezőkben szétszórt jeleket és számokat tartalmaztak. Az ABC rendes betűi a legelső sorban voltak. Ebben már minden betűre 28 változás alkalmazható. Valószínű, hogy az ilyen kulccsal írt levél mellett külön jegyzet, vagy a futár szóbeli tájékoztatása határozta meg azt, hogy melyik rovatban feltüntetett számok érvényesek.

Érdekes és a gyűjteményben egyedülálló titkos írás az, amelyet szerkesztője „Clavis musicalis”-nek nevezett. Az ötvonalú hangjegyrendszer vonalaiba és azok közeibe írt kották és zenei előjelek szerepeltek ebben a betűk helyett.

Igen alapos és szépen írt rejtjelkulcs az, amelyben a betűket a 10-es számrendszer 10-zel végződő számcsoportjai alkották, ezenfelül pedig a gyakrabban előforduló szótagok, igeikötők, tulajdon- és földrajzi nevek számára külön számcsoportokat rendszeresítettek, úgynevezett: „Clavis arithmeticus” segítségével. Ebben a táblázatban 9 oszlopba sorolva találjuk a kiválasztott szótagokat és neveket. Az első oszlop 11-gyel, a második 12-vel, a harmadik 13-mal stb. kezdődik vízszintesen, merőlegesen pedig az első oszlop 21, 31, 41-gyel, a második 22, 32, 42-vel, a harmadik pedig 23, 33, 43-mal folytatódik, tehát a kulcs összeállításában számtani szabályszerűséget fedezhetünk fel.

Ugyancsak a „Clavis arithmeticon” alapul az a színes (piros, kék, zöld, fekete) festékekkel és kutyabőrre rajzolt francia nyelvű titkos kulcs, amelyet Rákóczi bizonyára francia megbízottaihoz és a külföldre küldött levelek írásánál használt. Valószínű, hogy a Rákóczi főhadiszállásán beosztott valamelyik ügyes kezű francia hadmérnök-tiszt rajzolta és cifrázta ki ilyen szépen. Természetes, hogy a császári sereg főbb parancsnokai is titkos írással leveleztek egymás között és a bécsi udvari haditanáccsal. Rákóczi ügyes portyázóinak és kémeinek sikerült néhány ilyen titkos levelet elfogni s ezek alapján kihüvelykeztek a titkos levelezés kulcsait.

Az Országos Levéltár említett gyűjteményében több ilyen titkos kulcsot találtunk, amelyek a császári parancsnokok titkos írásjeleinek teljes számú megfejtését vagy legalább is annak részleteit tartalmazzák.

Si Deus pro nobis, quis contra nos?

Ezekben ilyen magyarázatokat találunk: „Császár clavissa Rabutinna 1706.” „Clavis generalis ex Szatmár a Glöckelspegius cum Bellico Consilio 1704” azaz Glöckelsperg tábornok, szatmári várparancsnok és a bécsi udvari haditanács között váltott levelek kulcsa. „Bellicum Clavissa, Egymás közt is a commandansok azzal éltek Egerben, Budán, Szegeden, Szatmár, Aradon, Kassán és Váradon, hihető Péter Váradgyán is”.

A kuruc felkelés – sok egyéb, hadtörténeti szempontból érdekes sajátosságán és vívmányán felül – a titkos írás alkalmazásában is igen sok érdekes újítást hozott s ezzel azt bizonyította, hogy Rákóczi Ferenc udvari hivatalai ezen a téren is az akkori kor magas színvonalán állottak.

<http://www.titoktan.hu/>

- Elbeszélő költemény -

*Jelige: „Si Deus pro nobis, quis contra nos?”
Rákóczi jelmondata*

Álom száll szememre, mélységes nagy álom!
Magamat egyszerre a múltban találom;
Ott járok lelkesen kurucz tábor mellett,
S hallgatom gyönyörrel, a mint énekelnek.
Látom őket sorban; Rákóczit, s a többit,
Névtelen hősokeket, s a vezérek főbbjait;
Mese és való közt, hol lehet a méta?
Álmában nem nézi a szegény poéta.

Sivár őszi szélben ing a fáknak lombja
Arany sárga himét hullatja halomba;
Bágyadt a nap teste, sápadt őszi égen,
Mintha a nagy tűz is lankadna szemében.
A som, piros magját hinti az avarra,
Hervadozó báját nincs mivel takarja;
Másodvirágzásról álmodozik némán,
Még fakúlt falombok puszta omladékán.

Fakó, öreg lantos, szürkülő hajakkal,
Ábrándozó szívvel, éneklő ajakkal
Jár az őszi tarlón, mint egy sötét árnyék,
S késői virágok nyílására vár még.
De sivár világ ez! Egy kietlen puszta,
Mely a temetőnek álmait aluszsza;
Járván a bús tarlót, vergődik a lélek,
Egy csöppje se' szökken megváltó könyvének.

Mit akarsz vén lantos? Temető van itten!
Sírt ásó szelekkel beszélni meghittent?
Meddő töprengés közt jámi, bérchezet, völgyet,
Sírokat fölászni, melyesk rég bedőltek?
Fuss e temetőből, ne bolygasd a múltat!
Mit érnek a rózsák, ha már elvirúltak!

Csillogó homokba szaladó víz fodra
Nyomtalan eltűnik, szomjadat nem oltja!
Fordulj a jelenhez, találasz itt virágot,
Ragyogó égbolton lengő délibábot;
Tudásvágyod szomját itt eloltod lassan,
S nem kell, hogy a szives senkit is sírasson!

Édes szelid ábránd vagy vigalmi mámor
Csillog a kunyhóból, s márvány-palotából;
Választhatsz ezekből énekednek tárgyat,
Hadd pihenjenek a temetői árnyak!
Nem! A jelen nem kell lantom énekének!
Festett arcú bábok, mosolygó szirének,

Si Deus pro nobis, quis contra nos ?

Gyáva tétovázók, szolga lelkű hordák,
Miért zavarnák meg énekelem akkordját?
Talpig egész ember az én ideálom!
Mai nemzedékben azt föl nem találok;
Kerestem a férfit, majd bele vakultam!
Hol találjak ilyet, hogyha nem a múltban?

Nem is olyan messze, sötét éjszakába',
Integet felém az őrtüzek világa;
Fényes kard aczélja, párduczboros menték,
A miket viseltek daliás leventék.
Ide hallom hangját harczy riadónak,
Keserves bűgását a tárogatónak,
Hallom a Turulnak szárnya suhogását
Látom harczy zászlók büszke lobogását.
részlet *Nagyság, Déva mellett*

Eredményes évet zárt a sárospataki Rákóczi Múzeum

2012. február 3.

Eredményes évet zárt a sárospataki Rákóczi Múzeum. Dr. Tamás Edit igazgató sajtótájékoztatón számolt be a 2011-es év legfontosabb eseményeiről. A múzeumigazgató kiemelte a Nemzeti Erőforrás Minisztérium által biztosított 70 millió forintos támogatással megvalósult várfelújítást is. A Rákóczi Múzeum és a sárospataki vár ebben az évben is teljes gőzzel várja a látogatókat, hallottuk a sajtótájékoztatón.

<http://www.zemplentv.hu/?p=29386>

Magyarország története - A Rákóczi-szabadságharc kitörése - 21. rész /magyarvagyon.com.videok

A Rákóczi Hírlevelet szerkeszti: Fenyvesi Miklós

http://miklos.fenyvesi.reszesedj.hu/_rakoczi_hirlevelek

Terjeszti a Kárpáti Harsona

<http://www.karpatiharsona.info>